

KOSZORÚ.

HETILAP

A SZÉPIRODALOM S ÁTALÁNOS MIVELTSÉG

KÖRÉBÖL.

Megjelenik hetenkint
vasárnap
Szerkesztő szállása
hová a dolgozatok, előre-
tél pénzek, reklamatiók is
küldhetők: Ellőlét 7 sz.

Előfizetés: egy évre
12 frt. félévre 6 frt.
Előfizetést elfogad s a lap
szétküldését is kezeli Emich
Gusztáv kiadó-hi. utala
Barátok tere 7 sz.

HARMADIK ÉVFOLYAM.

JUNIUS. 18. 1865.

ELSŐ FELEV. 25. SZÁM.

A TERMÉSZET MŰVÉSZETE.

(Vége.)

Tudva van, hogy az alkotó erő a szer-
vetlen testekben egyenes vonalú, lapu, és
szegletes alakokat állít elé, s a fesztelen,
hajlott, görbe vonalak, domboru külszinek
az életerő működése alatt jelennek meg a
szerves lényeken. Midőn hát ilyeket fede-
zünk fel az ásványországban, midőn a bor-
sónyi nagyságu tekecsékből álló borsókövet,
a sziklákba rekesztett mondola köveket, mi-
dőn az ökölnyi nagyságu gömböktől a fél-
ölnyi átmérőjűfokig fokozatosan különböző
porond-köveket, melyeket *felcki* köveknek
hívnak, látjuk: akaratlanul is eszünkbe kell
jutni a természet művészetének. A jegecz-
csoportoknak egy saját neme, melyet *ge-
rezdesnek* neveznek, egymáshoz toruló fél-
gömböcskéivel ámítólag képzelget olykor
szöllőgerezet, s egy ily alakú, rózsaszintű
manganpát-stufa piros chasselas-val lép ver-
senyre. Megkísérteni is elég, mint Lessing
szerint az indiai vadász ebek az oroszán-
ízsését. Még rengetegebb bőségben vannak
s ámítóbban viselik növényi formák képeit
az úgynevezett *dendriták*. Ezek paláson
hasadó márga-, mész-, és porond-kő nemek,
melyeknek egymástól elválasztott táblalap-
jain a legámítóbb növényrajzok jelennek
meg. A rajzok szárazai mohokat és tengeri
hinárokak képeznek a legdiszesebb, változa-
tosabb alakokban, mintha természetes pél-
dányokat rakott volna be, szárítás végett,
egy gondos fővész. De növényanyagnak,
tenyészsnek, életerőnek nyoma sincs ott,
hanem parányi kristályok elágazó sorai
csinálják az ámító képet. Hasonlók mutat-

koznak némely agátok lecsiszolt lapjain,
melyeket azért *mohás agátoknak* neveznek,
valamint mások, az elkészített lapjaikon
megjelenő, felleget meg szalagot ábrázoló
képekről, illetőleg *felleges* és *szalagos* agát
nevet kaptak. Másokon megint romok, ismét
másokon erődítvények rajzai tűnnek elé; de
sok lenne elészámlálni mindazokat az ese-
teket, melyekben a természet az agát, vagy
márvány táblákon képvisőnek mutatkozik.

A dendritákat mesterséggel utánoz-
hatni az úgynevezett *femfákban*, melyek a
korábbi vegyészeknek kedvelt időtöltésül
szolgáltak. Végy p. o. egy kisedet üveg-
edényt, töltsd meg ólomcukor oldattal,
melyet úgy készítesz, hogy egy fél iteze
vizben $2\frac{1}{2}$ nehezék ólomcukrot feloldasz,
és egy kevés tiszta jó eczettel megsava-
nyítsz. Az üveg edény dugójára vagy fede-
lére egy darabka zinket akasztasz egy fo-
nalon, melyen fityegve, az oldattömeg kö-
zepe tájára vagy valamivel alább érjen.
A zinkdarab nem sokára béhomályosul,
mintha hamuszín por lepné el. De majd
egy s más szegletén kicsuesorodik, azaz
apró jegeczek rakodnak reá. A rakodás
lassankint ágakká szaporodik, melyek me-
gint elágaznak, s utoljára egy diszes kis
csemete tölti meg az edényt, mely cseme-
tének „Saturnus fűja“ nevet adott a haj-
dankori kémia. Még hasonlóbb lesz a dend-
ritákhoz, ha egy sima üveg táblára 8—10
annyi lepárolt vízzel hígított salétrom sa-
vanyos ezüst oldatot töltünk; de csak any-
nyit, hogy mintegy pár négyszeghüvelyk-

nyi terjet leljen el. Közepébe egy mustármagnyi darabka tiszta rezet vagy antimont helyezünk s egy pár perc alatt eléáll az „ezüst fa,” vagy „Diana fája,” mint egyike a természet szépműveinek.

Avagy azért, hogy közönségesek, kevésbbé méltók-e bámulásunkra azok a gyönyörű s kifogyhatatlanul változékony ábrák, melyeket a tél hidege fagylal belőlről megnyirkult ablakainkra. Ezek természettanilag véve megint a dendriták rovatába tartoznak, de mi most csak a művész rajzoló kezét látjuk benne. Azét t. i. a ki a közleményem elején leirt tapasztalatomban a művészetet a technikai ügyességgel párosította, ábráit nem üvegre, hanem a levegőbe szöve, s úgy álltá elé, fájdalom, mulékony szépművét, a már ismertetett hófüggönyt, és a mely szintoly mulékony, de sokkal gyakrabban látható csinált virágokkal öltözteti fel kemény télben a leveleikről megfosztott bokrokat és fákat. A száraz képzelődésti, költőietlen tudós persze hogy csak *zuzmarát* lát bennök.

A véletlenség egy francziát megtanítá 50 évvel ezelőtt, mikép lehessen az ablakokra fagyott jégábrákhoz hasonló rajzokat tartósan állítani elé. Egy czinezett vaspléh (bádog) táblára választóvíz talált ömlelni. Alard. (így hívták a francziát.) mihelyt észrevette, lemosta; de már nem állott több helyre a bádog felület eredeti egyenletes símasága. A helyen az ablakra fagyó figurákhoz hasonló rajzok jelentek és maradtak meg a czinfelületen, melyek feltaláljuknak az ugynevezett habos selyemkelmét (moiré, Molar) juttatták eszébe, s azért „moiré metallique“-nak is nevezé. Legott felhasználá burnótos, czukros, pomádés stb. szelenczék diszítésére, melyek egyszerre felkaptak és teméntelen pénzt indítottak forgásba. Ma már jó rendin felhagytak vele, ámbár szépsége ellen senkinek sincs kifogása, csak a divat szeszélyének. A helyett egy igen jeles vegyész, Kuhlman, abban jár, hogy ama kivirágzott felületekről, sőt még az ablakok fagyvirágairól is, oly másolatokat vegyen, melyek által aztán a rajzokat nyomtatás által öltözet-kelmékre átköltöztesse. E tárgyról a nevezett

vegyész igen érdekes közleményt nyújtott be a francia akadémianak.

Mint látók, hát bizony nagy művész a természet, ámbár eddigelé majd csak rajzmesteri minőségében ismerkedénk vele. De szobrászatra is adja magát, mire elég legyen csak a csepegőköves barlangokat, mint megannyi szobor-csarnokokat, említenem. A kinek nem volt szerencséje egy épségben tartott — (mivelt országokban, ha a haszonkeresés sem elég, rendőri felügyelet biztosítja sértetlenségüket) — barlangot látni, fogalma sem lehet a hasonlóságok ama kimondhatlan különféleségéről, melyekben a természet az ő művészi jókedvében szerkesztette alakjait. Nem kellett neki véső, se kalapács, csak egy kis meszes lé csepegése, egyéb semmi.

Építőmester is tud lenni a nagy természet. Nem emlegetem azt, hogy a korinthusi oszlopféjezet eszméjét egy acanthus lombok közül kandikáló szegletes kő adta. Műveit, nem eszmesugallatait kívánom ismertetni. És bizony Palmyra vagy Paestum romjai nem mutathatnak fel nagyobb szerű oszloperdőt, mint a maestrichti barlang; és Egyiptomnak minden pompás épületmaradványai oda kell hogy nyujtsak a koszorút a Staffa szigeti bazált barlangoknak, melyek az Ossian hőse nevét viselik.

Még csak egy példát idézek, mert már kifogytam mind a helyből, mind az időből, holott a kimerithetetlen tárgynak még vázlatát sem tudtam jó móddal adni. Ama leirhatlan pompájú égi jelenet, az *északi fény*, arra tanít, hogy a természet olykor tűzijáték-mester is, még pedig olyan, hogy semmiféle Stuver vele nem versenyezhet se szépségben, se nagyszerűségben, se változatosságban.

No, ha mindezekkel önöket meggyőzni nem bírtam, hogy a természet úgy nevezett játékaik többek játéknál, kettőnkben lehet a hiba, s meg egy kicsit a gőzkörben is, mely mindnyájunkat körít. En szerencsésnek vallom magam, hogy ez a mephytikus levegő kevésbbé kábít mint sok másokat, s ez úttal jelesen ama néhány tény pusztá elészámlálása meggyőzött arról, hogy még a játszó természet eszméje is

sokkal elébbvaló eszme az említettem tudós iskola vas gépezeténél, mely mellett az ó-kor sanyaru neumesise egy kedélyes és szeretetre méltó szende nő. Önöknek pedig megelégszem ha egy kis sejtelmet

birtam sugallani arról, hogy sok dolog van a hold alatt, a miről se Epikurus és az ő szószólója Lucretius, se XIX. századbeli majmaik nem álmodnak.

BRASSAL.

A B E T Y Á R. *)

I.

Dallam : Bort ittam én, boros csagyk.

Kondorosi csárda mellett
Gulya ménes ott delelget :
Csárdabeli szép asszonynál
Bort iszik az öregbojtár.

Öregbojtár, kis-szamadó,
A főcsikós után való ;
Leányokért élőhaló,
Menyecskék kedvire való.

Hej kocsmáros, hova lett kend ?
Furcsa rovás megy odabent :
Hiba van a kréta körül :
Egyet felir, kettőt törül.

Hej kocsmáros, eb az ingét !
Elszeretik a menyecskét —
El van az már reges-régen,
A felől már alhatik ken'.

Csaplárnénak volna kedve,
Csak vihogna, enyelegne :
De a betyár búsan hallgat
A karimás kalap alatt.

Mi lelt téged, Pista szentem,
Hogy ma szavad se vehetem ?
Mi lelt volna ! duzzog Pista,
S a roszt bort mint tejet iszszá.

Beteg vagy te, szívem István ?
Vagy haragszol ? mondd ki nyilván.
Nem haragszom, semmi bajom :
Csak magamban gondolkozom.

Igy iszogál alkonyatig,
Míg a nap is lehanyatlak ;
Néha-néha egyet kurjant,
Azt is a legszomorúbbat.

*) Első szakaszai egy románczkörnek, mely (gon dolom mivel alapeszméjét az idők túlszárnyalták, ífélben maradt.

Este pedig indulóban
Visszafordul az ajtóban :
Már most Juczi, isten hozzád !
Tartsd még azt a piros orczád.

Jaj galambom, jaj szerelmem !
Rosztat sejtök a szemedben :
Hova készülsz ? katonának ?
Egy fiu vagy : nem kívánnak.

„A kívánást : az mind semmi :
De most ennek így keil lenni.“
Jaj ne menj el, gyöngyvirágom,
Jobb pihensz a vetett ágyon.

Puha ágyon, puha gyepen
Nyugovasom nincs már nekem :
Sem éjjelem, se nappalom :
Mindig az ágyuszót hallom.

Pista köszön, indul tovább,
Fülkeresi ménes-lovát ;
Juczi csak úgy néz utána
Míg behal az éjszakába.

Csikós, gulyás gyülekezik,
A menyecskét körülveszik :
De Juczinak egész estve
Odavan a játszó-kedve.

Hej, akkor nap, azután is,
Holnap is, holnapután is,
Akkor is, ha más öleli :
Pistával van feje teli.

II.

Dallam : Porcsalmi Palkó nótája.

Csongorádi Pista magában
Válogat a ménes lovában :
Mint a kanász pergő dolgában,
Válogat a csikók javában.

Válogathat benne, van elég.
Kiereszti pányvás kötelét,
Sárga csikó hurkon megakad,
Mond a betyár ilyen szavakat :

Hej keserves, lánczos, lobogós!
Tud-e imádkozni a caikós? . . .
Uram isten! lásd meg dolgomat:
Most lopom az utolsó lovat.

Ezt az egyet nézd el, Jehova!
Nem cselekszem többé, de soha;
Ezt se teszem, bár is, magamért:
Teszem . . . a jó isten tudja mért.

Nagy-nehezet sóhajt utána,
Veti magát sárga lovára,
Vágtat a ló messzi határra,
Csak úgy bámul a hold utána.

III.

Dallam: „Pej paripám pathózege . . .“

Tiszaparton táboroz a huszárság:
Arra veszi Pista betyár futását,
Adjon isten! Hozott isten! mi bajod? —
Semmi bajom; huszár lenni akarok.

Osszenevet a legénység, összenéz;
Igy kötődik a bojtárral egy vitéz:
Még huszár hé? nagy kívánság, nagy dolog;
Sokat akarsz édes öcsém: hát gyalog? . . .

Gyalogoljon ám a kutya! mines lova;
Gyalogoljon a ki szokta, én soha!
Lovon nőtem, növekedtem emnyire:
Kardot ide meg sarkantyút ízibe!

Van paripám, én szoröztem magamnak,
Ilyet ugyan komisz lóba' nem adnak;
Szegény magyar! hogy is gyözné a huszárt:
Nem ad neki ő felsége a király.

Emberem vagy: talpraesett felelet!
Addsa tehát azt a vaskos tenyered;

Itt a kulaçs, bor van ebben, nem löre;
Ihatunk ma — holnap aztán: „előre!“

IV.

Dallam: „Majd elmegyünk, rószdm . . .“

Jó huszár volt Pista,
A milyen egy huszár lehet;
Még se is gyalázta
Azt a nevet, a gyöngynevet.

Apja-házához ment
Ha beszálla, ha beszálla;
Csirkefiú nem sok:
A se veszett el utána.

Szófogadó is volt,
Soha semmit nem hibáza;
Azt se tudta, milyen
Az a pácza, káplárpácza.

Bort sem ivott, hej! csak
Szomjuságról, szomjuságról;
Káromkodó sem volt
Különben, csak haragjából.

El merte mondani
Kapitány úr is felöle:
Hej! ha írni tudna,
Káplár lehetne belöle.

Hát még a csatában,
Ütközetben, ütközetben!
Akkor volt ő ember
A tizedben, a tizedben!

A zászlóaljára
Fel lehetett volna tenni —
Ha huszár nem lett vón'
A többi is, valamennyi.

A MŰVÉSZET PONGYOLÁBAN.

Egy zene üldözöttje vallomásai után.

(Folytatás.)

— Jó napot, jó napot, uraim! — szó-
lott Méreti urra tekintve a jövevény, mint-
ha kérdené: „ki ez idegen arc? tán ez is
művész? tán ez is componál?“ Aztán kém-
kedőleg pillantott Péter urra.

— Tölgyesi Péter, gazdag földesúr;
nagy pártfogója a jövő zenéjének — Lisz-

tes Péter, zeneköltő barátom. S Méreti ur-
nak e kölcsönös bemutatására Lisztes ur
örömmel kiáltott fel:

— Áááá! tehát jövő zenésze! nem
megmondtam, hogy Magyarország még
megszégyeníti a czopfos németeket? Ör-
vendek . . . annyival inkább, hogy dru-

szak vagyunk. . . Reméllem lesz még szerencsém, mert most sietek egy zongora leczkét adni . . . À propos! . . . addig is tudassa, kérem, a szállását . . . hogy megküldhessem önnek emlékül a compositióimat . . . igen! az Ábrahám kebelébe? . . . jól van; most sietek . . . a viszontlátásig.“
 S Lisztes úr távozott, szintén zongoramesteri léptekkel.

— Van okod bámulni, Péter! — emelt szót újra Méreti úr — mert nagy emberhez volt szerencséd; olyan ő mint az óra öreg kereke, mozogni sem látszik, mégis mindent mozgat. Aztán kimondhatlan bő forrása van, örökké componál, egy leültében megír egy operettát . . .

— Hisz akkor, ha ígértét teljesíti, egyfelől kiszorít szűk szállásomból, másfelől koldussá tesz . . .

— Ily tehetségek saját műveiket nem szokták pénzzel fizettetni, hanem — mint világosság terjesztői — a postabért is megfizetik . . . Nem képzeled mily nagyszerű időket élünk, s ha végig tekintünk a zene mai állásán . . . De most el kell hogy olvassam egy bírálatomat, melyet a legutolsó nagy hangversenyéről írtam. . . S itt Méreti ur elővonta zsebéből a „Zengő bokor“ ezimű divatlapot.

Péter úr, eddig sem sokat értve verekedő pajtása beszédéből, felette hosszú képet vont a Zengő bokorra, s újabb okokat hozott fel, hogy szabadulhasson. „De már csakugyan mennem kell, mert a nőm vár, . . . itt a járdán nem is döföltetem magam a jövő-menőkötől . . . az emberek morognak, hogy elálljuk az utat. . .“

Mindez azonban csak arra adott alkalmat, hogy Méreti úr, kinek második szava műnézeteiből szokott állani, elhagyta a járdát s üldözöttünket Kemeffy grófné kapuja közé vonta. Ebben aztán pillanatra Péter ur is megnyugodott, remélve, hogy a szép grófné megint ki fog sétálni.

Méreti ur tehát így olvasott.

— Nagyszerű időket élünk! ha végig tekintünk a zene mai állásán, s látjuk az óriás mozgalmakat, az egymásra alakuló zenedéket, dalár . . .

— Hisz ezeket már kétszer elmond-

tad — szakította félben Péter ur rémülten, nehogy a feljebbi sisyphusi erővel szült óriás eszmék még egyszer mind sorba jöjjenek. De Méreti ur rendületlen volt, s a mit már főnebb hallottunk, még egyszer szórul szóra leolvasta. Ekkor aztán így folytatá:

— Elemezzük most az első számot. Mélabús hangok titik meg füleinket, pianissimo, poco à poco, crescendo, mindaddig, míg a fortissimóval végződő félkadenciához érkezünk . . . itt jön egy tempo rubato, *d dur*; cellók, nagybögők, bűgösfpok, púzonok, timpani con tutta la forza veszik át a dallamot, s egy tempo giustoba viszik, mely diminuendóval végződik a mély hegedükön, poco à poco mindaddig, míg visszasaestünk a mélabus pianissimóba . . .

Méreti úrnak itt félben kellett szakasztani az elemzést, mert hallgatója szaladó félben volt, úgy hogy alig tudta visszatar-
tózttatni.

— Csak egy perczig várj még, hisz az első számot sem hallottad, pedig még öt vau hátra . . . nemde isteni?

— Egy perczig sem várok, okvetlen mennem kell. — S Péter ur erővel akarta magát szabaddá tenni. Csalódik azonban az olvasó, ha azt hiszi, hogy a feljebbi elemzés tette ily türelmetlenné, mert igaz, hogy az ily, nálunk nagy mértékben divatozó elemzések akár kit megszalaszthatnának, de Péter úrnak ennél fontosabb oka volt a szaladásra. Mert míg a zenebölcs a világ-
nak hátat fordítva olvasott, s minden, a mi mellette történt, látatlan és hallatlan volt, azalatt Péter úr füleit ama nehéz selyemköntös suhogásának zenéje lepte meg, s erre ismeretlen szépe, az angyalkák anyjának vetélytársá, haladt ki a kapun, nagy közelségben, nem egyszer pillantva az olvasóra s hallgatóra is.

— Nem bocsátlak; hallgasd meg hát az utolsó számot.

— Ne huzd az attilámat; azt fogják hinni, hogy verekedünk . . . ha mondom, okvetlen mennem kell . . .

Péter úr ekkor már néhány lépést haladt, de a műbölcs utólérte, eddigi erős mellhangjával egészen ellenkező sötö voceával, akár suttogó hangon, így szólván:

— Meg egy más kérésem is lenne . . . tudod kifogytam a pénzből, adj kölcsön holnapig ötven forintot.

Kérdés, melyik játszott abban főszerpet, hogy Péter úr elővette a tárczáját: a régi verekedő pajtáság-e? az ismeretlen szép-e? vagy tán mind a kettő? elég, hogy Péter úr ötven pengőt kölcsönözött a mammon megvetőjének, s aztán oly gyorsan elrohant, hogy a zenészek e műtétet csak prestissimóval fejezhetik ki.

Összehirangolta aztán a szomszéd utcákat, a nélkül hogy Kemeffy grófné tündér nyomaira talált volna. Végre közelgett az est, mikor a jóra való házas emberek haza szoktak takarodni, s nagyot lélezve indult Ábrahám kebelébe, kérdezve magától utközben: vajon, midőn kerül a zenét, nem éppen a vederből a cseberbe fog-e esni? Nem oly bódító ugyan emilyen badarságokat hallgatni, mint szomszédjai élethalálra működését, a metronom ketyegését s az ujj gyakorlatokat: de ha minden találkozása ötven forintba kerül, (aligha-e pénz viszontlátásának valaha örvendhet,) úgy mégis tanácsosabb élvezni Ábrahám kebelének örök boldogságát.

Haza érve eszébe jutott a tarka kutyája; nyugtalan volt, s erősen eltöklélte: többé nem tenni ki magát a kísértő daemon csábításainak, hogy aztán ne tudjon oly nyugodtan nézni az angyalkák szereretett anyjának szemébe, mint azelőtt.

Másnap korán reggel azt álmodta, hogy egy katona-banda jött az udvarra, s a fő dobosmester irgalom nélkül kezdett dobolni, mely miatt az ajtók s ablakok rezegtek. „Na még csak e kell, hogy boldogságom teljes legyen“ szólott álmában, s aztán mérgében felébredt; de ekkor is csudálkozva hallotta, hogy a dobolás nem szűnik, sőt éppen előszobája ajtaján működnek. Fölkelt, s kilépett a cselédszobába. „Nágyságos urám! azt vágy a policziá, vágy válámi riszog ember“ okoskodott János inas, miközben ajtót nyitott a dörömbölőnek. Erre egy hordár lépett be, akkora csomaggal, hogy sulya alatt görnyedezett. A csomag nem volt más, mint Lisztes úr zenekölteményei, melyek látására Péter úr

felette bosszankodott, s minden roszt jószól egész napra. ha már a kezdete is ilyen. Tölgyesiné ellenben nem győzött örvendezni a szellemi kincsnek, s rendre vizsgálta a czimlapokat. Előre mondhatom azonban, hogy az egész csomag végre is a konyhára került, hol maig is használják tűzgyújtásra, ha még el nem fogyott. S lehet, hogy e vandal eljárásnak a vaskalapos mester volt az oka; mert bizonyos tekintetben mindenik egy bordából van szöve.

Ujra kezdődtek most a zene-leczkék, a metronom ketyegett, a bassus tremolo, prelude, Walkürök, Pompa di Festa s sipládások rendre váltogatták egymást. Mind ezt Péter úr egész délig — határozatához hiven — békén tűrte; de már délután lehetlen volt kiállani, s miközben a lépesözetten haladt, így indokolta magát: „Nem Kemeffy grófné végett hagyom el a házat, hanem szaladnom kell ez átkozott sipláda elől (véletlenül akkor is egy ily művész működött), melyben trombiták is vannak, s ezenkívül egy félszemű kamasz réztányért, s egy más horogra való dobót ver, . . . megálmodtam, hogy e nap rosszabb lesz a többinél . . .“

Alig haladt aztán Ábrahám kebelétől a harmadik házig, egy telt képű, kerek fejű úri ember állott elébe, s mint régi ismerős bizalmasan üdvözölte. Péter úr bosszankodott rövid emlékező tehetségén, hasztalan nyargalta össze a közelebbi mult évtizedet; mert tudta ugyan, hogy ez arcot látta valahol, de nem tudta eltalálni, vajon hát kihez van szerencséje?

— Ááá! — kiáltott végre tenyerébe ütve — jó napot! jó napot! hisz ön Meg . . . meg . . . meg . . . megí úr, vagy, hogy is mondjam.

— Egymegimegymagi Tóbiás, kérem alásan; igaz, a nevem kissé eredeti, de nagyon folyékony, sok benne a zenei hangzatosság.

— Nos? hát sétálunk, tisztelt Egymegy . . . bocsásson meg, én nem találok oly folyékornak.

— Egymegimegymagi Tóbiás! tessék csak háromszor egymás után kimondani, s

fogadom könnyű lesz. De most nagyon sietek, mert leczkét kell adnom . . .

— Ugy hát isten áldja meg . . .

— Előbb előadom szíves kérésemet, bocsánat, hogy itt az utcán történik; de véletlen találkozás látogatásomat megelőzte, mert én különben most épen a tekintetes urhoz indultam. . .

— Hogyan? — s Péter kérdőjellel változott. — Tán csak nem akar ez is leczkét adni — gondola aztán, eszébe jutva, hogy Tobiás úr leczkére siet.

— Méreti barátomat nem találtam mostanig, hogy megmondja a tekintetes úr szállását, különben még reggel tettem volna tiszteletemet. Méreti barátom biztosítván, hogy egy lelkes zenebaráthoz van szerencsénk, egy kis szívessegre vagyok bátor felszólítani a tekintetes urat a honi művészet érdekében. . . .

— Itt van ni! nem megálmódtam? — S Péter ur mosolyta erőltette magát, miközben egy halk „tessék“-et hangoztatott.

Előadta aztán Egymegimegymagi Tobiás úr még egyszer a dunai szerencsétlenséget, s ebből eredt költői lelkesedését, melynek folytán „Duna áldozata“ czimű zenekölteménye már kész s csak keresztapára vár. Csinos szavakba öntötte: menyire meg lenne tisztelve, ha Péter ur nevét, mint pártfogóét, a dalköltemény czimlapjára tétethetné. Elbeszélte, hogy a czimlap csinosan lesz kiállítva; csónakok képeznek egy koszorút; minden csónakban különféle színű inges csónakosok, kezükben evező lapáttal; a csónak-koszorún belül a Duna hullámozik; a hullámok közt egy fuldokló; felette angyalok repkednek s a halállal küzdő lelkére várnak. Szóval, addig dicsérte s magyarázta a czimlapot, míg Péter ur a keresztapaságot illetőleg kimondta az igent, s oly gyorsan ott hagyta a Dunával, csónakokkal, fuldoklóval s angyalokkal együtt, mintha maga is zongora leczkére sietne.

— Ez utcában még sok művészhez lehetne szerencsém; térjünk át e közön a másikba . . . jól megy az én dolgom . . . otthon ölnék . . . az utcán nyúznak . . . tegnap ötven forint . . . keresztapaságom

is kerül legalább ennyibe . . . most már csak Lisztesi jöjjön egy tizenkét felvonásos opera zongora kivonatával . . . s mindez velem történik, ki az isteni tudomány miatt ennyi szenvedésnek vagyok kitéve . . . volnék legalább író . . . hogy e boszantó, nevetséges helyzetet leírjam . . .

Péter úr magánbeszédének itt nyaka szakadt; mert véletlenül valaki, csaknem a hátára ugorva, oly erősen átölelte, hogy ennek következtül kalapja a járdára esett.

— Már miféle szamárság ez?

— Servus, Petikém! Servus, te vidéki vaddisznó!

Erre aztán hatalmas csók következett innen is túl is, oly gyorsan, hogy üldözöttünk alig tájékozhatta magát.

— Hát nem ismeresz, Péter?

— Nem biz én.

— Menj kolostorba, te vidéki vad. . .

— Kikérek minden e félét. . .

— Oh! kisvárosi lélek! nem tudod, hogy Bülow is Schweinehundenak nevezte a münchenieket? tetszik nekem e szó, mert valóban, a ki ellensége a jövő zenéjének az nem lehet más, mint kutyadisznó. . .

— Ily eszmékkel menjen ön a németek közé; mi nem vagyunk még oly civilizáltak.

— De hát csakugyan nem ismeresz, Péter! Emlékszel, mikor egy nagy vidéki közlakomán te peroráltál legjobban Ugróczy Bede tiszteletére, s kimondtad, hogy ő a legnagyobb művész a világban?

Péter úrnak eszébe jutott ere a czigány mentsége, mikor tolvajkodás miatt tizenkettőt kapván, a szolgabíró még ezt az utólagos kérdést tette: „Czigány! most már valld meg, a tegnapi vallastákor miért nem akartál egyebet felelni, mint azt, hogy én becsületes ember vagyok?“ „Riseg is, voltam akkor“ lőn rá a rövid felelet.

Tehát rögtön felemelkedett előtte Ugróczy Bede egész művészi nagyságában, s önkább élezesen, mint komoly így válaszolt:

— Ne hidd, hogy elfeledtelek, nagy hazánkfia! ily művész él minden időben s mindentütt jelen van.

— Nincs párja a magyar táblabíró-

nak; mert másutt, Petikém, csak a királyoktól lehet ily kifejezéseket hallani, például: így válaszolt egyszer a dán király is e kérdésemre: hát nem ismer-e már király bácsi? . . . na, tudod, jó fiu ez a dán király, sokat beszélhetnék róla. . .“

— S most honnan jössz, jeles művésztünk?

— De már ily ügyetlen kérdést a dán király soha sem tett; mert ha én minden időben s mindentütt ott vagyok, sehonnan sem jöhetek. Anyi igaz azonban, hogy uralkodásom egyszer egy, máskor más helyütt boldogít közvetlenebbül. . .

— Hol éreztetted e boldogságot legutoljára?

— Hisz te, Petikém! a mint látom nem olvasod a lapokat, melyekben megírtam, akarom mondani, megírták világutamat . . . legyen! megmondom a te kedvéért. Legelőször is az északi jeges medvénél tettem látogatást . . . nem említve a sok eff, iff, off, uff s több effélében végződő udvaroncokat, kik mindennap alkalmatlanokdtak látogatásukkal s boldogok voltak, ha valamelyiktől emléktül elfogadtam egy gyémántos billikomot, gyémántos órát, gyémánt gyűrűt, mely az angol királynőt is elvakíthatná, s több ilyen csekélysegeket, melyeknek beese testvérek közt felmegy egy millióra . . . csak annyit mondok, hogy a ezár felszólított: ne mondjam felségednek, hanem, mint barátokhoz illik, tegezzem . . . persze ezt nyilvánosan tenni nem lehet, hanem csak négy szem közt . . . egyszer ily alkalommal annyira ment, hogy fejembe tette a koronáját . . . így, Péterkém! így mulattam ő felségével, s mikor eljöttem, egy zászlóalj kozákkal kísértetett, nehogy azok a tolvajok kifoszszanak drágaságaimból . . . nem emlitem a bukaresti oláhokat, kiknél szintén mulattam s a kokonák és kokoniczák bámultokban nem tudtak egyebet mondani, mint: „váj gye minye . . . váj gye minye . . .“ hanem Sztambulról szólok egy szót . . . megérkezem . . . a nagy vezir rögtön bebocsáttatást kér ura nevében . . . elfogadom, s képzeld, Petikém! egy kis kulcsot ad, mint a szultán küldeményét . . . mér-

gemben ki akarom üzni kulcsostul . . . de mint bámulok . . . mikor értésemre adja, hogy ámbár aczél e kulcs, de a világon mindenféle arany kulcsnál becsesebb, mert a hárem kulcsa . . . s csak képzeld milyen genialis ez a szultán: egy olyan csibukot is adott ajándékba, mely nekünk zeneköltőknek megbecsülhetlen, mert ha rágyujtasz és szivod, a legszebb, soha sem hallott eredeti dallamokat zenéli. . . De menjünk most a makarónik hazájába . . . oly lelkesedést támasztottam mindentütt, hogy csak egy szó, s egész Itália felzendtül . . . azonban szegény nép . . . de a mije van szivesen megosztja . . . úgy jól laktam makarónival, hogy egész életemre elég lesz . . . itt ért a legnagyobb megtiszteltetés. . . Liszt ekkép nyilatkozott a pápa s néhány bibornok jelenlétében: „ha Liszt nem vagyok, csak Ugróczy szeretnék lenni,“ „persze, válaszoltam erre, mert Liszt bácsinak nincs olyan kulcsa mint nekem; s a csibukomat is örömet szopogatná. . .“ Napoleon egy nagy követséget küldött elébem, . . . élükön az öreg Thiers, ki a konsulságról irt munkája felől kikérte véleményemet; „Nemde Ugróczy! megvéntültem?“ kérdezte Napoleon. . .

— Megállj fiu! hisz ezt Napoleon Lisztől kérdezte, — szólott közbe erre Péter úr mosolylyal.

— Mit tehetek arról, ha tölem is ezt kérdezte?

— S aztán mit feleltél rá?

— Sire! felséged épen két egész század . . . de hogy folytassam tovább: többet adtam Párisban ötven hangversenyénél, s a leggyengébb is harmincezer frankot jövedelmezett . . . ott volt az amerikai követ, egy vad öreg úr, kit báránynyá szelidíttem: „Öcsém! mondá, valahányszor közelembe juthatott, jöjj Columbiába, neked adom a leányomat.“ „Bátyám uram! mondék ilyenkor, csináltasson egy kényelmes hidat, mely Európát összekösse Amérikával; mert, tudja, én nem szeretem magamat a tenger emberségére bizni.“ S az öreg úr egy tubákos szelenczét adott ajándékba, melyet csekélységnek nevezett ugyan, de Mexikonál többet ér. Nem áll-

hattam most ellent a spanyol királynő meghívásának . . . de fájdalom! betegen érkeztem oda . . . csak képzeld, Petikém! maga a királynő virrasztott ágyam mellett, biztosítva, hogy mit sem tesz, ha vén is, hozzá van szokva, s az éjszakázást ki fogja állani. . . Madridban tizenkét grandezza tett házassági ajánlatot . . . azonban, mivel az angol királynő is tudakozódott hogylétekről, illőnek láttam Albiont is meglátogatni . . . nem mondom el, mennyire mozdítottam elő itt a magyar ügyet, s mily becsületet szereztem a magyar névnek, melynek köpenye alatt sok iparlovag boldogult, . . . hanem jövök egyenesen Németországra, . . . erről sem mondok egyebet, mint hogy ösznlöttek a tallérok . . . nincs szép német delnő, kit meg ne csókoltam volna . . . s végre a czopfos német művészekén diadalt arattam, mely egész életemnek a legfényesebb pontja . . . hogy volt ez a diadal? röviden elmondom: nincs párja a világon a czopfos németnek . . . ellenségei ezek a jövő zenéjének, s tagadják, hogy a zenével egyebet lehetne csinálni, mint zenét . . . én tehát Lipésében — bucsu hangversenyemre — kihirdettem, hogy egy olyan programm zenét fogok játszani, melyben, a ki siket nem lesz, tisztán hallhatja e szót „ádé . . . ádé“, mert tudod a német így szokott elbucúzni . . . a Gewandhausba annyian gyűltek öszsze, hogy a falakat csaknem szétnyomták . . . játsztam, mint soha, . . . egyszer elkezdének zúgni: „halljuk hát az „ádét“, „mit? hát nem hallják önök, hogy negyed órája, mióta e két betűt játszom „a-d-a-d? . . .“

Itt elbeszélő — hogy előadása annál felfoghatóbb legyen — ismételve énekelte az *a* és *d* betűt. De e pillanatban kocsi robbogott el mellettük, mely félben szakasztotta a német diadal tovább festését, s miután Ugróczy úr mély hajlongásokat tett az elrobbogó kocsi ajtaja felé, nem szűnt meg kézsókokat is vetni utána.

— Ki ama boldog halandó, kit a hárem kulcsosa, a spanyol királynő virrasztottja, s a tizenkét grandezza megvetője ennyire megkülönböztet? tudakolta Péter úr gépiesen a kocsi után pillantva.

— Szerencsétlen, hát nem ismered?

— Nem láthattam az arcát.

— Kemeffy grófné. . .

— Mit! Kemeffy grófné?

— Tán ismered?

— A mint veszszük. . .

— Van-e a földnek bájosabb angyala, mint Kemeffy grófné . . . csupa szellem; nem is lép, nem tipeg-topog mint mások, hanem lengedez, mint egy szép andante, mosolya feledhetlen, szava hegedűszó művészi kezekben, . . . ah! Petikém!

— Ugy látom szerelmes vagy a grófnéba. . . S Péter úr türelmetlenül várta a feleletet.

— Azaz hogy, tudod, a grófné szerelmes belém; nincs tőle maradásom.

— Már öcsém! mind elhiszem a mit előbb mondtál, de ebben Tamás vagyok.

— Petikém! eljössz velem holnap a grófnéhoz?

— Miért mennék?

— Hogy meglásd, ha igazam van-e?

— Elmegyek.

— Tehát pontban tíznegy órakor e sarkon találkozunk.

— Jól van; most isten veled.

— Megállj még egy szóra; tudod, ottthon feledtem a tárczámot . . . adj kölcsön egy pengő forintot.

— Egy pengő forintot? világ nagy művésze! nem egy pengő, hanem ezrek illenek a te szádba; fogadd el e százast, s gondold meg, hogy egy kikoppasztott magyar nemes nem versenyezhet ezár ő felségével . . . most pedig a viszontlátásig.

S erre Péter úr — a kivánt egy pengős bankjegyet Ugróczy úr markába nyomva — távozott. A melle úgy kezdett dobogni, mint valaha fiatalabb korában, s ezt több különböző érzések vegyülete okozta: először is Kemeffy grófné; aztán az angyalkák angyaja iránt elkövetendő hűtlenség bűnének előérzete; s végre bizonyos valami, melynek a neve féltékenység. „Jól tudom, hogy Ugróczy hazánkiának egy szava sem szokott igaz lenni, de a nők izlését nem lehet mindég indokolni . . . lenni kell mégis abban a zenében valaminek . . . egész világ belé bódult, . . . nem léphettek

valahová. hogy zene vagy zenész ne legyen utamban... szégyenlem is mondani valakinek, hogy zenélni nem tudok, ... megbámulnak, lenéznek, nevetnek rajtam mint százéves divaton, ... hátha még nyiltan kivallanám, elpanaszolnám szenvedéseimet, ellenszegülnék a lélekölő kalapálásnak!

S mialatt Péter úr ezeket gondolta, Kemeffy grófué szállása elé érkezett, remélve, hogy visszatértekor látni fogja, mikép lép ki tisztelete tárgya a kocsiból, látni fogja a piczi lábakat, melyekről sokkal magasabb fogalma volt, mint Erdély egyik drámairójának, ki ezt mondja: „minden ember csak egy ember, térdig ember, s azon alól láb.“

Sokáig várt tehát Péter úr, az illető ablakok előtt alá s fel sétálva, eredmény nélkül. Már épen távozófélben volt, midőn a tegnapi érczes hang ütötte meg a fülét, s Méreti úr jobb keze súlyosodott a vállára. Méreti úr mellett állott Lisztes Péter, Lisztes Péter mellett Egymegimegymagi Tóbiás, Egymegimegymagi Tóbiás mellett négy ismeretlen úr.

— Epen rólad beszéltem ez uraknak, Péter! s felette sajnálkoztunk, hogy nem lehetsz a mi körünkben... de most követni fogsz beuntinket, — így kezdé Méreti úr, miközben iskolás pajtását karon fogva, vont a magával.

— Hová? — S Péter úr kétfelé vetette a lábát, hogy crószakos barátjának ellenszegülhessen.

— Egy kis zártkörű mulatságba.

— Sajnálom, de nem mehetek.

— Miért ne jöhetnél?

— Mindjárt este van.

— Oh! falusi vaddisznó! ...

— Hát már te is megtanultad a német virtuozoktól? ...

— Csak nem fekszel le Pesten is a tyukokkal?

Péter úr hasztalan sorolta elő okait, melyek miatt haza kell mennie, mert Lisztesi, a szerény Tóbiás, s a négy ismeretlen is ostromolni kezdte kérésekkel.

— Tudom már, uraim! — szólott végre Méreti úr elhatározólag — tudom e

konokság okát ... valaki nagy tisztelője egy valakinek, a nevét elhallgatom; tegnap is épen e helyen találtam ... bizonyosan légyottra vár...

Péter úr feljajdult e gyanusításra. „Ne izélj te Dezső! még hirbe hozod az embert ... ám legyen, uraim! követem önöket egy negyed órára.

Aztán megköszönte Lisztes úrnak a szép küldeményt, mire Lisztes úr ígérte, hogy még egyszer annyival fog szolgálni, mire Péter ur megrémült, s így tovább, míg egy elhagyott utcába értek; behaladtak egy kapun; fel a lépcsőn; csengettek; s Péter urat — mint idegent s mint földesurat — kényszerítették, hogy elől menjen.

— De uraim! azt sem tudom: hova? és kihez?

— Mit sem tesz; művészek nem szabják magukat egymás közt semmi feszes szabályhoz ... csak előre! — biztatta iskolás pajtása.

Igy lépte át Péter úr, akarva nem akarva, a küszöböt, melyen belő! a hátul jövőknek ismét taszítani kellett, mert a meglepetés miatt a lábai a padozathoz szegződtek. Ugyan is a szembe jövő nőalak, ki előtt a szokásos szertartások szerint térdet fejet hajtott, nem volt más, mint a sokszor említett ismeretlen szép, kinek csak néhány perczel azelőtt azt a részét óhajtotta, látni, mely, az erdélyi drámairó szerint nem ember.

— Szép nagysám! — zöngött most Méreti úr előlépve — van szerencsém bemutatni Tölgyesi Péter nagy műkedvelő barátomat, ki különös pártfogója a jövő zenéjének.

— Üdvözlöm önt, Tölgyesi ur! váratlan de örvendetes meglepetés. S az ismeretlen szép erre barátságosan, csaknem férfiasan rázta meg Péter ur jobbját, miközben egy égető pillantást vetett a rendkívül zavarba jött Adoniszra. Hogy ne jött volna zavarba, mikor a nyájas fogadtatás mellett, a többiek bámultára s féltékenységük ingerlésére, ezt is kellett még hallani: „oh! mi ketten már régi ismerősek vagyunk!“

— Ugy ... van ... nagysám! ... már több ideje, hogy volt szerencsém. —

Erre Péter úr hatalmasan elpirult, mert úgy tetszett, mintha feleletét hallaná az angyalkák anyja is. Alig várta aztán, hogy iskolás pajtásával egy pár szót válthasson négyszem közt.

— Fejtsd meg e talányt, pajtás! hogy lehet e nő Kemeffy grófné?

Méreti ur nagyot nézett e kérdésre. Bocsáss meg, szólott aztán — bocsáss meg, hogy gyanusítani akartalak, mert a mint látom, a grófnét nem ismered. E nő Fellegi Aranka zongora virtuoz; na tudod, annak adja ki magát; egyébiránt magad is megvallhatod, nemde gyönyörű egy alak?

Péter ur már régóta tisztába volt Fellegi Aranka alakját illetőleg; azonban jobbnak vélte adós maradni a felelettel.

Fellegi Aranka nem rég választotta magának e művészi nevet. Elvált a férjétől, csak hogy a művészet oltárán a hazának áldozhasson. Gazdag volt; de gazdagságát kicsinylette s elvesztegette. Mig gazdag volt, a napi irodalom egekig emelte mindannyiszor, valahányszor műkedvelő hangversenyekben fellépett; most, miután elszegényült, mindenki elfeledte. A műzsák közé szegődött, mert képességét többre

becsülve, restelt csak magának s barátnőinek zenélni; a zenét nem a zenéért szerette, hanem a közönség tapsaiért, a sok regényes kalandért, arany hegyekért, gyémánt szigetekért; szóval: ily eszméknek élve, mindenét elvesztegette, hogy a zene varázshatalmával visszaszerezze. Hogy e célját elérhesse, kénytelen lón néhány előkelőbb családnál leczkéket adni, s azóta mindennap sohajt a gyémánt szigetek felé. Sohajt ugyan, de kedélye a régi; mert a művésznek van egy jó barátja; rózsaszintivé teszi ez a rossz napokat is. E jó barát a könnyelműség.

Péter ur ezek hallására képzelt egét egészen más szintnek kezdte látni, mert jelen helyzetében a művészet nem hogy tápanyagot adott volna szenvedélyének, sőt egy pohár jeges vízzel hűtötte. Mig azonban Méreti, Lisztes, Egymegimegymagi Tobiás s a többi urak a napi eseményekkel foglalkoztak, s vagy szidták vagy nevelték a napi sajtó idétlen bírálatait, addig Péter ur a művésznő nyájas intésére oly közel ült mellé egy támlásszékre, a mily közel csak lehet támlásszék a kanapéhoz.

(Vége köv.)

BARTALUS ISTVÁN.

E S T E.

Látod az égnek búteli arcját?

Pirja hogy elhal, mily halovány! —
Bánat epešti, mert a nap eltűnt,
Vágyva tekint a kedves után.
Oh leányka hogy ha tölem
Elfordítod arcodat,
Olyan halvány leszek én is
Az emésztő kin miatt.

Hallod a szellő lassu nyögését?

Ugy zokog, úgy sír, oly szomorú.
Ejnek ölében látja a földet,
Hű szive vérzik, tépi a bú.
Oh leány, ha más ölében
Kellne látnom tégedet,
Szivrepesztő sóhajokkal
Ostromolnám az eget! —

Érzed a harmat permetezését?

Csillog a langy csepp kis kezeden,
Könnyez a felhő, mert a dal elhalt
Kék levegőben s zöld ligeten.
Oh leány, ha nem lehetne
Többre hangod hallanom,
Forró könyvek kinos árja
Folyna végig arczomon.

Érted a sírtü, éji sötétet?

Fátyol az, a táj gyászba borult.
Mert a mosolygó, szende virágok
Hervatag arcza földre konyult.
Oh leány, ha a sír árnya
Elhervasztja arczaid,
Szellememre a sötét bú
Örök éjt és gyászt borít.

Látod az égnek büteli arcját?
 Hallod a szellő lassu jaját? —
 Érzed a könyvek permotézisét? —
 Érted a sűrű éji homályt? —
 Mind e bú, e jaj, e köny s gyász
 Engem dülne, kinzana:
 Ha nélküled kellne élnem
 Égnek bájos angyala! —

TORKOS LÁSZLÓ.

M E D U S A.

(Folytatás.)

„Mi Csehországból származtunk. A férjem orvos volt egy kis városban, Altheimban, itt laktunk az ő haláláig. Mikor őt elvesztettük, elköltöztünk e városból (én és három gyermekem), kihúzódtunk falura, Wallendorf közelébe, a hol születtem s töltöttem gyermek éveimet.

„Egy magános lakban éltünk, nagyon vadon tájékon, egy erdőszélben. Itt laktunk mi, azaz Elizabeth, Ferencz, Vilmos és én. Wanda nem az én leányom, csak nevelt gyermekem. Mi gróf Berchtoldnak, egy gazdag és hatalmas uraságnak, voltunk zsellérei; a grófnak terjedelmes birtokai voltak az egész országban. Tőlünk mintegy négy mérföldnyire volt egy kastélya, szántóföldei és rengeteg erdei, melyek egész a mi lakunkig terjedtek. Ez a kastély rendszerint üresen állott, a gróf minden harmadik negyedek estendőben eljött egy pár napra vadászni, s a kastélyban, kivéve ezeket az alkalmakat, nem lakott senki. Mikor a gróf az országban időzött, rendszerint egy másik kastélyában lakott, a mely a mi tanyántól mintegy tizennégy mérföldre, attól a várostól pedig, a melyben szegény férjem hivataloskodott, hét—nyolcz mérföldre feküdt.

„A gróf köszivű, kevély egy ember volt; csupán nagy neve iránt érdeklődött, s élete legnagyobb keserűsége abban állott, hogy noha évek óta házas vala, még sem volt örököse, és így az ő nagy nevének kihalni, birtokainak egy leányágon levő rokonára szállani és családjából ki kelle menniök. Gyűlölte is nejét, a szegény grófnét, soha se közeledett hozzá. Mindennemű bosszantásokkal elhalmozta csak azért, hogy magtalan volt.

„A férjem ismerte a grófnét, egy alkalommal nagy sietve hivatták hozzá, a grófné elesett volt és karját eltörte. Azt rebesgették, hogy árult dühében a gróf vágta volna nejét egy márvány asztalhoz, úgy hogy karja eltörött belé. Bizonyosan nem tudom, de megtörténhetett; a gróf olyan rossz hírben állott, s általában annyira gyűlölték, hogy mindig a legrosszabbat tették fel róla; nem is sokat hibáztak benne, mert ő bizony nagyon rossz ember volt. Ezt a hírt még hihetőbbé tette az

a körülmény, hogy mihelyt a grófné jobban lett, a bátyja után küldött, a ki magával el is vitte Prágába, a grófné ezután ott maradt s külön élt a férjétől. A mi az utóbbit illeti, idejét jobb részint Bécsben töltötte, a hol magához hasonló pajtásaival borzasztó életet folytatott; kiválólag szerette maga köré gyűjteni a szilaj ifjakat, s nem nyugodott addig, míg ezeket is magához hasonló istentelenekké nem tette. Az én férjhez menetelem s Altheimba megtelepedésem után körülbelül két évvel, mig a gróf idegen országokon utazott, a grófné meghalt. Szegény feje négy hónapig sem feküdt a sirjában, mikor a gróf levele megjött Mr. Hartmannhoz, jószágai felügyelőjéhez, a ki Altheimban lakott; a gróf tudatta, hogy rövid időn haza érkezik, megházasodott, menyasszonyát hozza, s házáat haladék nélkül ki kell takaríttatni. Ez az ujság mindnyájunkat megdöbbenett, mert a gróf betöltötte volt már az ötvenöt évet, s senkinek eszé ágában se fordult meg, hogy valaha megnősüljön.

„Ezután nem sokára néhány cselédje érkezett meg a kastélyba, s apránként elterjedt a hír, hogy a gróf egy tizenhét éves fiatal hölgyet hoz sivar házába. Ez sokféle beszédre adott alkalmat; némelyek azt erősítették, hogy javára lesz a környéknek ő nagyságuk hazaérkezése, és az, hogy a pusztá kastély megint lakosokat nyer; mások meg azt vitatták, hogy az ő elvetemült pajtásai és rendetlen cselédjei több roszat mint jót fognak tenni a vidéken: különben is, ő maga nem könnyöriült a szegényen, hanem nyomta, földre tiporta minden alattvalóit. Hanem valamennyien sajnáltuk azt a szegény fiatal hölgyet, a ki szülötte földéről, rokonai köréből, oly messziről jő hozzánk lakni. Mikor a gróf titkára, Wild János, megérkezett, hogy megtekintse, rendben van-e minden, még többet beszélt nekünk az új grófnéról. Nagy családból való, de szegény lengyel leány, rokonai erőltették a férjhez menetre, mert a gróf beleszeretett volt szépségébe s azt ígérte, hogy nászhozomány nélkül is öniül veszi. Mr. Wild beszélte nekem, hogy nagy bajjal tudta rávenni a rokonság az új grófnét, a menyegző napján inkább halott

volt mint élő, s ez teljességgel nem tetszett a grófnak.

„Egy májusi éjszakán megérkeztek, másnap reggel hivatták férjemet a kastélyba. A grófnét az utazás megviselte s némileg lázas állapotban vala. A gróf elibe ment férjemnek a lépcsőzeten, egyenesen bevitte a grófné szobájába; a grófné, a mint mondták volt, kedves és nagyon fiatal teremtés vala. A gróf az ágyhoz vezette férjemet; a grófné karjai a takaró alól ki voltak nyujtva; a gróf fel-emelte az egyiket, végig tapogatta s így szólt férjemhez. „Nézzé csak minő karok, és minő vállak!” A szegény kis grófné vérpiros lett s elfordította fejét, de a gróf csak nevetett s így folytatta: „Vizsgálja meg, orvos úr, vizsgálja meg s mondja meg nekem, hogy mi baja; mert ha fiat akarna adni nekem, ez szintoly kedves ujság lenne önnek is, mint nekem.”

„Férjemnek nem kis bajába került a grófot kitolni a szobából; ekkor a szegény nő sirva fakadt s ugy zokogott, hogy szive majd megszakadt belé. Rendkívül fel vala izgulva, jó darab ideig nem lehetett rábírní, hogy egy igét is szóljon; de apránként átlátva a férjem béketűrését és gyöngédségét, végre lecsilapult. Azután hallottuk, hogy a fiatal nő semmit se tudott volt az előbbi grófnő nem rég történt haláláról, s megérkezésekor nagyon megütődött, mikor az elfogadására várakozó cselédseget a legmélyebb gyászban találta; ezenkívül elbeszélte a férjemnek, hogy egy mosolygó vidékről és számos család köréből jöve, a kastély magánya és zordsága megrémítette; a férjétől is rendkívül félt, ezt ő ugyan nem mondta, de a férjem látta.

„Ekkor már két hónapos házások voltak s a grófné állapotja felől semmi kétség sem lehetett. A gróf vad öröme gerjedt mikor ezt a férjemtől meghallá, tüstént drága magyar borokat hoztatott fel s egymás után ürítette a poharakat, s férjemet is kényszerítette, hogy igyék az örökös egészségéért. A férjem e rövid látogatás alkalmával, látva mily ideges, ingerlékeny és félnék az ifju nő, megkísérettette eszére adni a grófnak, hogy mind neje, mind gyermeke egészsége feltétlenül megkívánja a teljes csendességet és gyöngédséget; de meg is lehet egy fenevadat tanítni, hogy gyöngéd legyen! A ház rövid időn ismét megtelt lármás vendégekkel, s férjemet ismételve hívták a grófnéhoz, ki valósággal esztét kezdé veszteni, oly nagy vala zavara, midőn magát gyámoitalanul és egyedül látta e különös társaságban. A szegény grófnét egyenesen a zárdából adták volt férjhez, s e vad élet miatt magánkívül volt félelmében. A férje, rövid időn ráunva, s bosszankodva, hogy nem akar részt venni istentelen tivornyáiban, rendesen gunyolódott vele a cselédség előtt, némelykor, rozszalléte daczára, erőszakkal levitte s orgiái tanujává kényszerítette. Idegei teljesen fel valának dultva, s a férjem komolyan kezdette félni a tébolyodástól.

„Végre eljött a nehéz óra. Este korán el-

küldtek a férjem után, ki a grófné állapotát veszélyesnek találván, egész éjjel mellette maradt. A gróf jóformán ittas volt, hasztalan próbálták távol tartani a hálószobától, ő ott akart lenni, az ellenszegülés csak dühbe hozta s a neje veszedelmét öregbítette. Több órai borzasztó kínok után, reggel öt óra tájt megszületett a gyermek. „Hadd lássam a fiamat!” ordított a gróf felpattanva az ágy melletti székéről. „A fiát?! Egy gyenge, vézna, síró leányka volt! A szótalán düh rohamával beteg nejehez ugrott, kegyetlenül megrázta s visszacsapta az ágyba. A férjem segélyért kiáltott, s a grófot erőszakkal vitték ki a hálószobából. A szegény grófné elájult. Nem gondoskodtak volt dajkáról, a grófné maga akarta szoptatni kisededét, a ki most ott feküdt, éhesen és keservesen sirva, anyja mellett. Férjem karjára vette a kisededet, a grófhhoz ment vele s azt kérdezte tőle, nem adná át nekem szoptatni. „Dehogy nem adom!” monda a gróf vadul, „od'adom biz én, tartsa is meg örökre — vigye el azt a nyifogó haszontalan kölyköt, hogy soha se lássam gyüülőt arczát!” E szerint Wanda, mert Wandának nevezték az anyjáról, hozzám került, s én együtt szoptattam az én Wil helmekkel, a ki épen három héttel született volt előtte.

„A grófné soha sem épülte ki azt a nagy rázkédást; napokig egyik ájulásból a másikba esett, s mikor végre ezek megszűntek, teljesen meg volt tébolyodva. Szegény feje, nagyon szelid és ártatlan vala örültségében, ritkán szólott egy-egy szót, ugy látszott, némi reménynélküli búskomolyság fogta el. Én láttam egyszer nagyon ifju korában; anyámnál időztünk Wallendorfon, s Altheimba visszamenet közel hajtatunk el a kastélyhoz. Férjem mutatta meg, — a grófné ott ült a felső emelet egyik nyitott ablakában, kinézett a körülte elterülő sívár rónaság messzi látkörére; feketebe volt öltözve s hátradölvé székében a vánkások közé. Rettenetesen hasonlított egy fonnyadt vén gyermekhez — arczára s nyakán csüngött egy rakás fésületlen, gondozatlan fehér haj. Sok éjjel nem tudtam aludni azután hogy őt láttam, mert mindig előttem lebegett az a hervadt, borzasztó gyermek arcz, örült és nyomoru nézésével és természet-ellenes fehér hajával. A mint a kastély mellett elhaladtunk, a grófné felugrott, tánczolt s kiabált nekünk, a körüllette levő nők nagy bajjal tudták lecsendesíteni. Lebetegülése óta soha át nem lépte szobája küszöbét, egész életét annál az ablaknál töltötte, kinézve a körülte mérfoldekre terülő síkság messziségebe, mintha remélné, hogy megpillantja a messzi távolban fekete pontnak tetsző ama szekeret, a mely rég elhagyott barátaival jön érette, s majd elviszi erről a nyomoru helyről. De a grófné több év óta nem élt a világban, és mindenki megfélekedzett volt róla, csak a halál nem. Férjem látta hogy halt meg — rajta kívül nem hívtattak más orvost neki — egy reggel némi görcs fogta el, s a férjem után küldöttek;

ő mindjárt tudta, hogy nincs remény, s kötelességének ismerte irni s figyelmeztetni a grófot, a ki ekkor Bécsben mulatott, hogy neje nem viheti sokáig. Egy decemberi komor éjen a férjem mellette virasztott a jó Liesellel, a betegápolónővel, a kit a városból hozatott volt, mert a grófnénak még csak rendes cselédsége sem volt, hanem a jószág-hoz tartozó parasztok szolgálták, a hogy tudták. A gróf semmit sem válaszolt a férjem levelére, miből azt következtették, hogy minden perczen megérkezik. Éjfél után egy óra tájt a szél nagy rohammal stívöltött a kéményben, az ebek elkezdtek ugatni és vonítani, férjem az ajtó eleibe érkező szekér zörgését képzelte hallani. Feltekintett a grófuéra s látta, hogy ő is hallotta és csodásan felháborodott miatta, annyira, hogy szíve hallhatólag dobogott; a beteg oly szorongás-teljes szemeket vetett férjemre, hogy a lelkét is átjárták. Férjem kiküldte Lieselt, nézze meg, érkezett-e valaki; a szegény grófnénak pedig megfogta a kezét s vizsgálni próbálta; de a beteg perczről perczre izgultabb lön, nehezen lélegzett, borzasztólag kapkodott a lég után. Nehéz léptek jöttek fel gyorsan a lépcsőkön, az ajtó feltárult, és belépett gróf Berchtold. A grófné tisztán megismerte, noha évek óta nem került a szeme elébe, és félelmében, remegésében, mielőtt megakadályozhatták volna, kiugrott az ágyból s elesett a padlózaton. A férjem oda szaladt hogy felvegye, de a grófné éppen akkor egyet vonaglott, egyet sohajtott, s évvel bevégezte nyomoru életét. A gróf pompás temetést rendelt; de rendelkezései végrehajtását nem várta bé, hanem elutazott. A temetésre kiállott a kastélyból minden kocsi s ló, s a Wallendorf melletti másik kastélyból is minden kocsi s ló; szövetekkel s zenezóval kísérték a családi sirboltba. A városból töméntelen ember tödült ki csoda látni. En is elmentem a férjemmel, sógorommal s a feleségével, de mi mindnyájan, az egész temetési közönség, idegenek voltunk; szomorú volt látni a gyászos kocsik, meg a családi kocsik hosszú sorát ünnepélyes lassu lépéssel elhajtani, mert valamennyi mind üres volt. Sokszor tépelődtem magamban azon, vajon a grófné családja megtudta-e valaha, minő gyászos véget ért szerencsétlen rokonuk a messzi távolban.

„Ezután nem sokára a jó istennek úgy tetszett, hogy férjemet magához szólítsa; az ő halálával az én körülményeim nagyon szorultakká lőnek; a gyermekek is nőttek s velök együtt nőtt a költség; így hát — a mint önnek mondtam is — felhagyunk a városi lakással, s az én szülőtte falum Wallendorf közelébe költöztünk. Ekkor Wanda tizenegy éves volt, Wilhelm szintannyi, Elizabeth tizenhárom, Francis pedig, a nagyobbik fiam, tizenöt évesek. A Wanda felvigyázása sok bajjal járt, mert édesanyja nyavalyája átment gyermekére is; ő születésétől fogva boldogtalan volt. A gróf ügyet se vetett rá, soha felénk se jött; de leánya tartásáért szépen fizetett, s Mr. Hartman, a kinek

kezeiből kaptam a pénzt, mindig pontos volt a fizetésben. Wanda még az anyjánál is szebbé fejlődött; tébolyodottsága nem volt ijesztő, s a ki csak látásból ismerte, nem is sejtette volna, hogy van valami baja. Oh akkor nem volt olyan sápadt mint most, sőt ellenkezőleg nagyon is szép színe volt. Értelmére nézve mindig kisednek maradt, a legegyszerűbb dolgokat kivéve semmit se tudott felfogni, teljesen képtelen volt a tanulásra; rendszerint könnyen vezethető, de ha valami megbosztantotta, fogta magát s egy szót sem szólott, és pedig ez a hallgatása némielykor addig eltartott, hogy aggódni kezdettem miatta; olykor-olykor rohammal tört ki belőle a düh, s ilyenkor mérgében a falhoz verte magát és inkább hasonlított egy fenevadhoz, mint emberi teremtményhez; de az ilyzerű rohamok soha sem voltak gyakoriak, és a mint növekedett, mindinkább gyérültek. Tölem tartott, s igyekezett kedvembe járni, rendszerint meglehetősen örömet szavát fogadta Elizabethnek is, Wilhelm után pedig éppen bolondult; ők mindig együtt játszottak, úgy látszott, hogy Wilhelm jobban megérti őt s jobban meg tud értetni vele akármit, mint más. Csak Francisra nem vetett ügyet is; sőt úgy látszott, hogy Francis nem állhatja, holott ez imádta! Francis nem hasonlított Wilhelmhez, komor, gondolkodó gyermek volt, nem játszott vele, de még a lába nyomát is imádta; sokszor láttam hogy könnyel tölték szemei, mikor Wanda azt mondta neki: „Eredj, eredj te csúf Francis!” Francis, bár mit tett Waudáért, semmivel sem tudta kedvét találni; elgyalogolt messzire olyan virágok után, melyekről tudta, hogy Wanda kiválólag szereti, ez el is fogadta tőle, de kedvét abban találta, hogy vagy Wilhelmnek adta, vagy szétépte a Francis szeme láttára. A gyermekek általában vadul nőttek fel, egész napokat játszással töltötték az erdőben; s mikor észrevettem, hogy már elég nagyok s valamihez kellene kezdeniök, úgy tetszett nekem, mintha gyermekkoruk egyetlen nyári nap alatt suhant volna el.

„Francis visszament Altheimba, a férjem becsületes ember volt, szomszédjai tisztelték s a fia talált közöttök pártfogóra. Wilhelmnek nagy hajlama volt a zenére, beadtuk hát egy organistához Prágába, hogy tanuljon. Elizabeth velem maradt segédlül a háztartásban. A család tagjai közül csak Wandában nem szült változást az idő; ő ezután is éppen úgy élt, mint azelőtt, egész nap az erdőn kószált, virágfüzéreket kötött, vagy a vad állatokat szelidítette, ezek kiabálásait utánozva. Több ízben láttam, hogy a baglyoknak addig huhogott míg magához esalta, s lány halk hangu csodás énekével a környékből a gyíkokat maga köré csöditette. Szabadon barangolt elő s hátra, mi akkor sem aggódtunk érte, ba olykor-olykor este továbbacska kimaradt is; mert szegény fejének gyengeségét mindenki tudta: a parasztság nagyon szerette a gyermekeket s a világrét sem bán-

tották volna még a hajaszálát se. A fiuk koronkint hazajödögéltek látogatóba, de én nem igen örültem e látogatásoknak. Francis férfvá nőtte ki magát és hajlama Wanda iránt sokkal komolyabb színt kezdett váltani — a fiu szenvedélyesen belésergett a leányba. Fájt nekem látni fiam szenvedését, s noha eszemágába sem fordulhatott meg, hogy nőül vegyen egy boldogtalan leányt, csaknem gyűlöltem Wandát, látva, milyen érzéketlen, mily pajzánul kegyetlen Francis irányában; ezt a fiam oly keserűen érezte, hogy szintugy örültem, mikor rövid szünideje kiteltével vissza kellett térnie Altheimba, rendes foglalkozásához.

„Egy őszzel, egy szeptember eleje táján, levelet kaptunk Wilhelmől, melyben panaszkolta, hogy egy átázás következtében nagyon beteg, lázai és éles nyílallásai vannak, s egyszersmind nyilvánította, hogy szeretné valamelyikünket látni; ebből nekem azt kelle gyanítanom, hogy a fiúnak rosszabbul kell lennie, mint maga felől írja. Wandát teljes lehetlenség vala elhagynom, így hát, noha nagy aggodalmak közt, elhatároztam, hogy Elizabethet elküldöm vagy egy hétre a testvéréhez. Az Elizabeth levele nagyon is megerősített sejtelseimben, ő Wilhelmet súlyos betegen találta, s megérkezte óta a nyavalya még terhesebb lett. Csúzos láz volt a baj, és a fiatal s tapasztalatlan Elizabeth elrémülve eszenkedett levelében, hogy menjek hozzá. Az eszem megállott, mi tevő legyek Wandával távollétem alatt? Végre eszembe jutott egy régi tanuló társam, a ki nem régiben telepedett volt le egy tiz mértföldnyire levő faluba épen a prágai országútban; eltökéltem magamban hogy Wandát nála hagyom, barátnémat megkérem, viselje gondját egy pár hétig, s majd visszatérő utamban ismét magához veszem.

„Hentzel Margittal leány-korunktól fogva nem találkoztam, de koronkint hallottam felőle. Szegény fejének nem sok boldogság jutott volt részül; elsőben is egy rossz férj, azután pedig egy rossz fiu — egy szép, de haszontalan fickó, örökös búbanat és szorongás az anyának. Margit ekkor velem együtt özvegy, a fia pedig osztrák katona volt. Kellemetlen meglepetés elvénülten s az élet bajaitól megtörtén látni azt, a kitől az ifjuság teljes virágjában és reményei között váltunk volt el. Mikor utóljára láttam szegény Margitot, viritó ifju volt, tele reménnyel és bátorsággal; most azonban egy megtört, erőtlen vénasszony vala, minden bátorsága elpárologott, s megköszönte, ha nyugton hagyták, hogy meghallasson békében az után a sok nyomorúság után, a mit neki férje s az ő semmirekellő Károlya okozott, a kinek minden ajánló levele szép külsejében s különösen megható kellemes hangjában állott; a ki azonban e két sajátságával nagyon is sok bajt és bánatot hozott szegény anyja fejére. Ekkor épen Bécsben mulattam; mikor Wandától elbucszítva megcsókoltam, bezzeg meg sem tudtam volna álmodni, hogy ez az ember, a kit soha szemünkkel se láttunk,

fog tönkre tenni mindnyájunkat borzasztó gazságával. Hat hétig valék lekötve fiam betegágyához, végre valahára szorongó kebellemel vissza siethettem — mert Margitról jó darab idő óta semmit se hallottam — s mit kelle látnom?! Az alig tizenhat éves Wanda e gazember neje vala! Az én elutasításom után Károly rövid időn otthon termelt, utolsó fillérig mindenét elkártyázta volt, s anyjától akart pénzt csikarni. Meglátta Wandát, de meglátta a Wanda ékszereit is, melyek szegény anyjáról maradtak volt rá, és a melyeket zálogképen hagytam volt Hentzel Margitnál, hogy biztosítva legyen fáradsága jutalmáról; azt is kipuhította, hogy Wanda valami nagy gazdag ház sarjadéka; s tüstént feltette magában, hogy nőül veszi, nem is nyugodt addig, míg ördögi szép külsejével s csodás hangjával annyira meg nem ígérte az ügyefogyott szegény leányt, tehetetlen öreg anyja rebegéseit pedig annyira nem fokozta, hogy mindketten elmentek vele egy néhány mérföldre eső más helységbe, a hol őket senki sem ismerte, és hol néhány napi itt mulatás után összeesküdtek. Ezután csak két napig maradt velök, avval eltűnt, magával vitte a Wanda ékszereit, s a szerencsétlen gyermek-arát sorsára hagyta. Le nem tudnám írni lelkem állapotját, mikor a történetek tudomásomra jutottak: váltogatva fogott el a bosszuság, hogy egy szegény boldogtalan teremtmény gyengeségével ennyire visszaéltek, és a félelem, elgondolva minő dühös lesz a Wanda apja, mikor értesül leánya sorsáról. Ugy látszik, hogy Károly az anyja lakhelye szomszédjában, egy erdőben levő tó partján búcsuzott el nejétől, mert a szegény gyermek mindennap elment s e tó partján bolygott mint egy háborgó lélek, a legsiralmasabb hangon kiabálta férje nevét, egész késő estig; csak hazugsággal csalhattuk haza; azt mondtuk neki, hogy férje vagy az úton, vagy otthon a házbán, vagy a kertben várja egy fa alatt; így kecségtettük a szegény teremtményt, soha be nem teljesedendő reményekkel. Hentzel Margitot a történetek sokkal inkább levérték, mintsem akár tanácsolni, akár ellenszegülni tudott volna nekem, és így Wandát, mihelyt lehetett, haza vittük Wallendorfra; a szinpad változása, meg a visszatérés hajtani életmódjához, merőben kitorölni látszott emlékéből minden közelebbi eseményeket. A Károly nevét többé soha sem említette, hanem némi búskomoly zsibbadtság fogta el. Nem szólott egy szót is, majd mit sem evett, szörnyen megfogyott, miutána meg lett volna bőlvölve; színét elvesztette, órákig elült játszva néhány szóradt nefelejacsael ama szerencsétlen tó partjáról, melyeket kétségkívül gaz férje adott volt neki.

„Ez idő tájt Francis fiam titkári állomást nyert egy uraságnál Prágában; nem nagy dolog volt az egész, de mégis haladás előbbi állomáshoz képest. Wilhelm csaknem teljesen meg volt telepedve Prágában, így hát a két testvér ismét együtt lehetett; én örültem rajta — és kiválólag

örültem mindennek, a mi Francisomat merőben eltávolíthatta Wandától. A Prágába elutazását megelőző vasárnap Francis kijött hozzánk Wallendorfra búcsúzni. Még ama szerencsétlen esemény előtt jóval, a lehetőségig, került Wandát, a ki rendesen evvel üdvözölte: „Eredj, eredj, én gyűlöllek téged, te csúf Francis!” noha a fiúnak szíve majd megszakadt belé, de még sem nehezelt érette; jól tudta, hogy a szegény fél-eszű teremtmény semmi tetteről sem lehet felelős, és Francis színtoly önkénytelenül szerette Wandát, a mily önkénytelenül gyűlölte őt Wanda. Ez este Francis bejött a szobába, s szokása szerint megcsókolt engem is Elizabethet is; Wanda egy asztal mellett ült az ablakban, száradt nefelejeseit nézegette. Francis nem közelített hozzá, csak ennyit mondott: „jó estét Wanda!” s tovább menve megállott a tűz előtt. Nedves és hideg idő volt, néhány darab száraz ágat vetettünk a tűzre, hogy lángoljon. Wanda semmit se válaszolt Francisnak, csak nézte merőn, hallgatva. Végre felkült, lassan keresztül ment a szobán, oda, hol a fiam állott, két karját a Francis nyaka körül kerítette, halvány kis arczát az övéhez nyomta, és gyermeki szelid hangon így szólt: „szegény Francis! szegény Francis!” Ez aligha több nem volt, mint a mennyit a fiam kiállhatott; Wanda ezelőtt soha sem csókolta volt meg. Mindnyájan könyeztünk; mert úgy tetszett nekünk, hogy a Wanda szívében valami néma fájdalomnak kellett megértenni valahára vele, hogy mit szenvedett Francis; de ez az új gyöngédség a lehető legrosszabb volt szegény fiamra nézt, s én nyugtalanul vártam ez est végét. Francis másnap korán reggel elutazott.

„Még egy hónapja sem tölt el, hogy régi lakunkban megtelepedtünk, mikor levelet kaptam Hentzel Margittól, melyben fiának véletlen és borzasztó halálát tudatta velem. Egy éjjel föld-részen leest a lováról s úgy vágta fejét egy kőbe, hogy halva vették fel. Térdeimre borultam s hálát adtam az istennek azért, miről azt hívéim, hogy szorongó aggodalmaimtól szabadított meg. A gróf soha sem fogja megtudni — Wanda el fogja fedelni — mi pedig örök hallgatás pecsétje alá temetjük az ő borzasztó titkát — és még minden jól folyhat.

„Wanda lassankint visszanyerte egészségét, erejét; de rendkívüli változás történt rajta. Nem is tudom másképp kifejezni magam — mintha valami gyengéd fény szállott volna rá, volt rajta valami új, valami angyalias, a mit sohasem láttam ezelőtt. Naponkint szebb-szebb lett, bőre fehérebb, tisztább színt váltott, s a szemei olyan szelid, szendele fénynyel égtek! Wanda külseje Elizabethet is színtannyira meglepte, mint magamat; mert egy este hirtelen csak felkiáltott: „anyám, mi lelte a mi Wandánkat? hisz emberi szemei vannak?” E megjegyzésnek pedig nagy jelentése volt, mert ezelőtt Wandának olyan fényes, világos és átható szemei voltak mint egy madárnak, az emberi melegség

minden nyoma nélkül. Wanda még ekkor is ritkán szólott, s noha ez magában véve nem igen mutatott volna javulásra, de mikor szólott valamit, bámulva kezdettem észrevenni, hogy most gyakran volt benne valami, a mi arra mutatott, hogy gondolkodik arról a tárgyról. Nagyon szelid, sőt mondhatnám nyájaszkodó lett, a mi ezelőtt sohasem volt; a helyett hogy szokása szerint szabadon kószáljon, Elizabethet kezdé utánozni háztartási foglalkozásaiban. Eleinte az egész csak olyan volt, mint mikor a gyermek gazdasszonyosdit játszik; de apránkint megtanult ügyesen elvégezni holmit s helyesen segíteni; szép volt látni a szegény együgyü teremtményt, miként igyekezett egész lelkéből, hogy jól igazítson valamit. Mikor aztán sikerült neki, megcsinogattuk, dicsértük és „jó Wandá”-nak neveztük; ő meg úgy örült neki, olyan boldog, olyan büszke volt rá! Egyszer ebédközben Elizabeth az asztalra tett előmbé egy szem szilvát, melyet egyik szomszédunk küldött nekem. Az asztalan volt másféle gyümölcs elég, ebből is ettek a lányok, de ez a szemszilva igen kicsiny volt arra, hogy megoszszam velök; így hát Elizabethet arról a barátnémról beszélgettünk, a ki nekem és szem szilvát küldötte, s szép csendesesen eddeltem. Épen mikor az utolsó falatkát nyeltem le, Wanda egyszerre csak vadul nekem ugrott és hatalmasan rám ütött. Eleinte azt képzeltem, csak tréfál; de mihelyt szeme közé érztem, tüstént láttam, hogy nem tréfa — arca göröcsösen vonaglott. E perczben némi megnevezhetlen borzasztó rémület villant át lelkemen, s elfogta egészen. Félelmem alapos volt. A rendes időre az én ártatlan gyermekem, az én öntudat nélküli szegény Wandám, anyává leve. Egy májusi kies reggelen egy kedves kis fiut hozott a világra. Oh mily örömelragadtatással sugárzott arca, mikor a halálos kinok amaz órai után kebelére tettem gyermekét!

„Szerencsére gróf Berchtold folytonosan külföldön mulatott s én nem tudtam hova írjak neki. Nem teszek fel magamról annyi bátorságot, hogy meg mertem volna írni a történeteket. A mi Wandát illeti, az ég csodát tett vele gyermeke iránti szeretete által. A legforróbb szeretettel ápolta magát, fáradhatlanul ringatta bölcsőjét, énekelt neki s csókolgatta. A mint e gyermek növekedett, a Wanda esze abban a mértékben látszott megjönni, s mikor kisdede négy hónapos lett, ő alig különbözött más akárkítól. De szerencsétlenségünkre a dolgok állapota nem maradhatott mindig így. Gróf Berchtold visszajött végre a kastélyba. Hartmann József, a kit kénytelen voltam titkunkba avatni, elment hozzá Altheimból és elbeszélte, mi történt az ő szerencsétlen leányával. A gróf dühös haragra lobbant; az istállóba rohant, lovat nyergeltetett s Wallendorfra vágatott; Hartmann utána sietett szekerekben, hogy, ha lehet, megelőzze a bajt. Wanda épen akkor altatta volt el gyermekét, a bölcsőt ringatta énekelve. Én a külső szobában a kicsi háló ingát foltoztam. Elizabeth a kertben

volt s látta az érkezőket; beszaladt a szobába hogy megmondja nekem, de alig szólható't egy pár szót, a gróf a szobában ternett mérgesen szitkozódva.

„Gyalázatos teremtés!“ ordítá „hát ezért fizettelek téged? Így vigyáztál a kezedre bizottra? Haszontalan koldus nemzetség! Tudod-e mi egy nemes név becsülete?“

„E perczen Wanda megjelent a belső szoba ajtajában. Eleibe ment a grófnak, legkevésbé sem gyanítva, hogy kivel beszél: „Ne haragudjék oly nagyon“, wonda neki, s kezét a karjára tette; „ne beszéljen oly hangosan. Pszt! pszt! felkolti a fiamat.“

„A gróf megragadta Wandának mind a két karját. „Fogd be a szádát!“ monda fogai között,

reszketve mérgében; „a fiad alszik ugy e? Bár csak mindkettlen a halál álmát aludnátok koporsótokban!“ Evvel félre dobta s megindult a belső szobának. Wanda mint a villám benn termett a szobában s bezárta az ajtót; ezalatt Hartmann Elizabeth s én mind az ajtó elcibe állottunk s a grófot elnyomtuk onnan. Borzasztó egy jelenet volt! A gróf hirtelen Hartmannhoz fordult: „Elvedd azt az átkozott porontyot attól a bolondtól!“ monda. „Ne dicsekedjék többé gyalázatával! Ebben a perczen elhozod, ha szereted állomásodat és az én kegyemet.“ Evvel kiment a házból s ujra elvágtatott.

(Vége köv.)

Angolból.

EGY TIZ NAPOS KIRÁLYNŐ.

Van egy régiszzerű épület Londonban, egy vár, szürkévé változott tornyokkal, sötét falakkal és széles árkokkal, egy emlék a középkorból, melynek már neve is elegendő arra, hogy több mint félezredév emlékeit felköltse.

Ki ne hallott volna már valamit a londoni Towerről?

Magánosan, mint egy rideg képe az elmúlt időknek, áll e citadella egy kis magaslaton a Themze mellett, mely falai alatt hőmpölyög tova medrében. Udvaraiban most siri csend uralg, melyek azelőtt a legremekebb királyi jeleneteknek voltak tanúi. A börtönök üresek, a padlón már rég felszáradt a vér, melyet azelőtt ottan kiontottak. Ma már csak a királyi kincsek őriztetnek ott; bámulatraméltó ritka fegyvergyűjtemény van a régi csarnokban felállítva, s naponkint számtalan idegen jelenkezik azok megtekintésére. Béke van itt most már mindenütt, s néha-néha a katonai zenekart is hallani, a mint a pusztá térek egyikén fegyvergyakorlatot tartanak.

De mégis feltűnnek a régi árnyak, ha a Tower Hill-en keresztül lépdelünk. A vérpad szemek előtt épül fel . . . Ott van az ablak, mely mögött Eduard fiai meggyilkoltattak, álmukban és ifjan. . . Ott estek el Boleyn Anna és Howard Katalin, VIII. Henrik szép, de szerencsétlen nejei. . . Ott von lady Russel hősies bucsút férjétől.

A halálnak rideg serege vonul el előttünk, számtalan ifju és szeretetreméltó főekkel, melyeknek korán le kelle hanyatlani. De van egy jelenység közöttük, mely kedvesebb benyomást tesz reánk valamennyinél, és ez — *Lady Jane Grey*.

Lady Jane Grey, (Grey Johanna) VII. Henrik másodunokája, 17 éves kora óta Lord Guildford Dudley neje volt, kit gyöngéden szeretett, s kivel ennek falusi lakán, Sion House-ban, leirhatlan boldog életet élt. A legszellemdusabb hölgyek egyike volt ő, barátságos, eszes és művelt.

Olvasta a görög és római classicusokat, s egykedvű levén nemének és állásának foglalkozásai és henylő időtöltései iránt, a tudománynak és gondolkodásnak adta magát.

Igy érte el, háborítlan boldogságban, 18-dik évét, midőn Angliának akkori ifju királya, VI. Eduard meghalt.

Ez történt 1553-ban, s az elhunyt király nővérének, VIII. Henrik leányának, a katolikus Máriának, később ugynevezett vérengző Máriának, kellett volna a trónt elfoglalni.

De egy büszke, becsületérző párt, melynek élén Northumberland hercege, Jane apósa állt, a katolikus Máriától elvitatta a trónöröklés jogát, s hogy célját elérje, az ifju ladyt használá fel eszközül, ki távol a világ zajától, ismeretlenül a veszéyes vállalattal, melyben oly tragicus szerepet kellende játszania, s megelégedve egyszerű sorsával, könyvei közepett nyugodtan élt.

Arról még csak nem is álmodott, hogy míg a falevelek ablaka előtt inognak s a nyári fuvalom lengedez, nevét London utcáin kiabálják, s a heroldok trombita harsogás közt Anglia királynőjévé proclamálják őt.

A felkelők küldöttsége, mely megjelent, hogy mint királynőt üdvözölje, elmélyedve találta őt Platónak a lélek halhatatlanságáról irt könyvében. Szive, mely nem ismert más szenvedélyt mint a tudomány irántit, s mely telve volt gyöngédséggel férje iránt, soha nem nyílt meg a nagyragyás előtt, s a hir, hogy csendes falusi magányát Anglia trónjával kell fölcserélnie, könyeket csalt szeméibe.

Sokáig tiltakozott az értékes ajándék, a korona elfogadása ellen. Védelmeszte királyi nővérének jogait, s azt mondá, hogy többre becsüli azon állásban maradhatni, melyben született.

Azonban ipának, atyjának s férjének unszolására végre, nehéz szívvél bár, de mégis engedett. Bucsút von könyveitől, boldogságától — és életétől.

Mária királynó legyőzte a felkelést, és Jane Grey, tíz napi uralkodás után, férjével és minden pártbelijével elfogatott és halálra ítéltetett.

Igy jutott, mint államfogyó, a Towerbe, s itt azon termésköböl készült czellába, a Beauchamp-toronyba, melyet még ma is mutogatnak.

Sötét külépesözetten kell felhaladni, s nehéz tölgyfa ajtókon át, melyek erős vas hevederekkel vannak ellátva, juthatunk az ugynevezett „Lady Jane“ szobába.

Kietlen rideg lak ez, az ablakok egyikén át csak úgy elvétve, nagy ritkán lebben be egy kis friss levegő, s csupán kíváncsiságból vándorolnak az idegenek a durva köpadlaton keresztül.

Hanem a falban még ma is ott láthatjuk, erősen és tisztán, mintha csak tegnap vésték volna be, e két nevet: „Dudley — Jane“, s alatta haláluk évszámát: „1554“, s a vándor gondolkodva áll meg a börtönfalba vésett e két név előtt, e sírszobra előtt a szerelemnek, mely egy pillanatig mosolygott, azután — meghalt.

Itt epekedett a szerencsétlen pár majd egy évig.

Northumberland, lord Dudley atyja, még 1553. augusztus 22-én lefejeztetett a Tower Hillben; igen valószínű, hogy Mária királynő két ifju rokonának életét szívesen megkímélte volna. Azonban az események folyama gyakran hatalmasabb, mint a királyok határozata.

1554 elején újabb forradalom tört ki, mely ismét az ártatlan „Lady Jane“ nevét írta zászlójára.

A felkelés e második kísérlete hasonlóan elnyomatott, de egyszersmind parancs adatott ki, hogy a lord Dudley és Jane ellen kimondott halálítélet haladéktalanul hajtassék végre.

Ekkor a két foglyot elválasztották egymástól, és Jane egyedül maradt rideg börtönében. Most már nem volt egyebe, mint az a két név, melyet Dudley kezei véstek a falba, meg olvasó asztala, a nagy folians kötetekkel, s a mandoline, némán a falhoz támasztva.

Közös kivégeztetésük napján, 1554. február 12-dikén, lord Dudley még egyszer ohajtá látni nejét. Azonban Jane vonakodott engedni ez ohajtásnak, s egy küldöttséget indított hozzá, s azt üzené neki, hogy az elválás fájdalma mindkettőjüket megtörmé, s szellemöket megfosztaná ama sziládságtól, melyet közelgő végpercziük megkíván tőlük. Elválásuk — mondá — csak egy pillanatig tartand, s egyesülésük azután örökös, egy oly világban, hol halál, csalódás és balszerencse többé nem érheti őket, se örökké tartó boldogságukat megzavarni nem fogja.

Ugy tervezték, hogy lady Janet és lord Dudleyt egyszerre és ugyanazon vérpádon fogják kivégezni a Tower előtt. De az államtanács, félvén amaz igen mély benyomástól, melyet Jane ifjusá-

ga, szépsége, ártatlansága és királyi származása a néptömegre gyakorolna, a parancsot oda módosítá, hogy először Dudley a Tower-Hillben, s utána Jane a Tower belső udvarában essék el.

Imádság és ájtatoskodás között várta az ifju szenvedő né a titokteljes óra közeledtét.

Egyszerre megcsendült sz. Péter tornyának csengetyűje a Towerben.

Lady Jane oda lépett az ablakhoz, felnyitá az ólmozott üvegü kised táblácskát, s félig térdelve a magas széken, imádkozva tekintett ki rajta.

Ekkor vitték el előtte férjét a vesztőhelyre.

Az ablakból még egy utolsó jelét adá emlékezésének és üdvözlétének, könyei és imádsága kísérek a szeretett férjet a verpadra. Ezután még sokáig ott térdelt és imádkozott a nyitott ablaknál, míg végre megjelent a Tower constablere, hogy őt is elvezesse végső utjára.

Három rövid csengetés tudatá vele, hogy a barnafürtös fő, melyet ugy szeretett, már a porba hullott, de büszkén hallgatá a constablert, a nemes sir John Geyt, midőn mondá, hogy Dudley állhatatos nyugodtsággal fogadta a halált.

Sir John valami emlékért esdekelt tőle, s ő oda adá neki imádságos könyvét, első lapjára ezt írván:

„Az emberi igazságszolgáltatás Dudley teste ellen volt intézve, de isten kegyelme lelkével lend. Ha ballépésem büntetést érdemel, ifjuságom talán számolhat bocsánatra. Isten és az utókor legyen mindkettőnk gyöngéd bírása.“

Midőn a Tower udvarára értek, a csengetyű sz. Péter tornyában ismét megszólalt, most már ő érette magáért, s a Tower-Hillből egy fekete koporsót hoztak ki, s előtte vitték el. Abban feküdt férjének hült teteme.

Látta a koporsót a mint elvitték, de azért erős maradt.

— Oh Guildford, Guildford! — sohajtá — a mult, melyet már megizlelék, s a mit még megizlelendő vagyok, nem oly keserű, hogy testem attól megrázkódnék; semmi az, azon ünnepeleyhez hasonlítva, melyet ma az égben fogunk megülni.

S ezzel tovább lépdelt az irtózatossá verpad felé.

Midőn a bakó a vetkőzésnél segítni akart, kérte, ne nyúljon hozzá, s két szobaleányához fordult, kik nyakkendőjét, a főkéntön keresztül, levették. Ekkor a bakó unszoló, hogy lépjen a szalmára. Megfogadta, egyszersmind esdeklő hangon fordult a bakóhoz:

— Kérlek, végezzetek gyorsan.

Ezután letérdelt, s még egyszer visszafordulva a bakóhoz, kérdé:

— Igazán nem fogjátok fejemet leütni elébb, mig oda nem fekszem?

— Nem, asszonyom — lön a válasz.

Most beköté szemeit a kendővel, s a toke felé tapogatózva, kérdé:

— Hol van, hol van?

A körülte állók egyike oda vezeté, akkor fejét redhajtva, testét előre nyujtva, monda:

— Istenem! kezeidbe ajánlom lelkemet. . . .

A bárd lezuhant, . . . lady Jane ismét egyesült férjével a mennyben.

Több mint háromszáz év mult el ama februáriusi reggel óta.

De ha jő a tavasz és nyár, fű és gyepe még mindig kizöldül a Tower udvarán, s a lenyugvó nap sugarai, a magas tornyokon és hegyes házfedelek közt leverődvén, megaranyozzák ez ódon helyét a borzalomnak.

Közli

SOLYMOSSY PAL.

OLASZORSZÁGI LEVELEK.

VI.

Az örök-város vonzó ereje, dicső multja nagyságán kívül — jelenének élénkségében is keresendő. A legellentétebb hatások közt tölthetni az időt: reggel a caesar-palota látogatása, este a Monte Pincio; ma a catacombák, holnap a villa Pamphili; majd egy kirándulás Tivoli roppant vízeséseihez, Hadrián olajfaerdők közt fekvő kéjlakának romjaihoz, — majd meg egy séta a corso néptömegén át. Itt a pápai fogat közeledik, hat fekete ló dúsan aranyozott veres hintó előtt, mögötte a délceleg testőrség üget, előtte a csendőr tiszt, kivont karddal s mintegy parancsolva a mély köszöntést vagy letérdelést IX. Pius áldásának elfogadására, — amott meg a francia katonaság, majdnem rohanó léptekkel követve a dobszót, zenét és a győzelmes lobogót! Úton-útfélen valamely követ vagy bibornok pompás hintója, sokszor egy koronás fő s nem ritkán egy-egy európai hírvitű tudós, művész, katona vagy diplomata. Mindehhez képzeljük keretül a dicső ógaljat, remek paloták álló utczákat s ódon műemlékekben gazdag közhelyeket!

De ez alkalommal csak egy ünnepélyről emlékezem meg tüzetesen, sajtóságai kiemelése végett.

Január 30-kán tartá Pacheco, az új spanyol követ, *ricevimento*-ját, bemutatandó magát a római társaságnak. Különös nome az estélyeknek: a palotát kívül-belül kivilágítják, künn a téren állványokról zene szól s nagy néptömeg lepi el a környéket. A fogatok kilencz óra tájban szoktak indulni, én átellenben laktam s mégis félóra tölt el, mire megérkezem, akkora volt a tolongás és a koscsik számára; de egy előkelő hölgy, kinek bemutatnak, dicsekedve említé, hogy ez alkalommal csak másfél óra hosszat ült hintójában. A kertté alakított lépcsőzeten parókás szolgálk állnak ódivatú egyenruhában, s fáklyával kísérik föl és le az ér-

kező vagy távozó bibornokokat s római hercegeket, kiknek ez kiváltsága. Több mint húsz terem állott nyitva a négy ezerre menő tisztelgő vendégek, kik mind diszruhában jelentek meg, úgy hogy fekete öltözet ritkaság volt; egész Europa udvarai s katonasága képviselve valának ott, ragyogva az érdemjelek halmazától; e tekintetben főleg a portugáli követ, Saldanha herceg, tünt fel. ki mellének szélessége daczára a fölösleges nagykereszteket oda is aggatá, hol a gastronomia birodalma kezdődik. A legvégső teremben a spanyol királynő életnagyságú arcképe függé, előtte a trónszerü emelvényen befelé fordítva állt a karcsók, s közelében a követ és neje folytonos hajlongással fogadták a szünet nélkül tolongó urakat s hölgyeket. Annyi csillogó udvari, katonai és papi öltözetek közt igen előnyösen vontá magára az általános figyelmet magyar diszruhám; a követ neje különösen magához hivatott, hogy néhány hízgelgő szót váltson nemzeti viseletünk felett; később egy csarnokon áthaladva, három bibornokot láttam vitatkozva, ruhámra vonatkozólag; a legifjabbik egyenesen hozzám jött kérdést tenni, s midőn mondám, hogy magyar vagyok: éljen, éljen! kiáltá jó kiejtéssel s örvendve; *De Lucca* bibornoknak hívják. Viszont megnéztem en is őt: a veres selyem harisnya s aranycsatos czipő szabadon álltak a csak térdig érő finom szabásu fekete kabát alatt; fején kis vörös sapka s szintén vörös keztyük, kezeiben az ismert nagy bibornok-kalap, nyakán a feszület lógott — s gyűrűje a keztyűn felül. Egészben igen elegáns, noha sajtászerü jelenet; világi ünnepélyeken minden bibornok így jelenik meg. — Az estély erőltetett társalgásból áll; legfőlebb kétszer lehet a termeken átmenni, a ki többször is mutatja magát, nem igen ismeri az uralgó illemszabályt, mert helyet kell csinálni az újan érkezőknek, kik még éjfélt után is oly sűrűn jártak, hogy három negyedóraig álltam a lépcsőzeten hazamenet, mig végre ki lehetett szabadulnom. Antonelli, gr. Sartiges, Montebello herceg, Merode, Bach, Lajos király szinten részt vettek a ricevementón, s felette érdekes volt színről-szinre láthatni ama többi nevezetes személyiségeket is, kiknek neve most összefügg a nagy politikai eseményekkel.

VILMOS.

NÉPKÖLTÉSZET.

Baranyából, Pécs környékéről, jutott kezemhez (Dömötör József úr közlése folytán) az itt következő népköltészeti darab. Nem csekély becäu adalóknak vélem ahhoz, mi a *Magyar Nyelvészet* 5-dik folyamában Torkos S. és Hunfalvy P.-tól, s a *Vadrózsák* 1-ső kötetében Kriza J.-tól megjelent; s általában a *regélés* ügyéhez:

Fársángi vers.

Hopp, hopp, fársang!
 Itt ötéek az ártant;
 Itt is adnak, amott is,
 A jámbor házána'.
 Szájjon erre házra
 Az Isten áldása,
 Az benne-valóját
 Indítsa vigságra!
 Csúsztunk másztunk a jégön,
 Óron buktunk a jégön,
 Szabadságot véttünk,
 Bokrétát kötöttünk.
 Amott kereködik
 Egy kis kerek fölho,
 Abba egyelődik
 Száraz sutafia. *)
 Haj rege, rajta!
 Azt is megengedte
 A nagy úr Isten,
 Hogy ide gyűhettünk.
 Köj föl, köj föl, házi gazda!
 Száll az Isten a házadra
 Serég angyalávó'
 Vetött asztalávó'
 Teli poharávó'!
 Adjon az ur Isten
 Ennek a gazdának
 Nyócz kis ökröt,
 Két kis béröt;
 Arany ostort a kezébe,
 Arany ekét a tödjébe.
 — Hopp, haja, fársáng!
 Jó rëndön **) fársáng.
 Högyös-högyös szarkaláb,
 Horgas-borgas disznóláb!
 Hopp, happ, fársáng!
 Itt ötéek az ártánt,
 Nem adták a máját,
 Csak a szalonnáját.
 Hopp, haja, fársáng!
 Jó rëndön fársáng!
 Zsiratlan a mi kerekünk,
 Ha etörök mi' csinyájjunk?
 Hopp haja fársáng!
 A kódisnak eszrénye ***)
 Várazokzik pecsinyére, 1)
 Lá, a nyáron nem vót benne,
 Taláng leszen a fárságon!
 Hopp, haja, fársáng!

*) Ez a négy sor nem volt meg a Pécs környékéről kezembe jutott szövegben, s másfelől értesültem, hogy ez is közbe mondatik — nem tudom melyik vidéken.

**) A jó rëndön helyett *lörindom, löringó és löringon* is hallható. Kézzel fogható példa arra, mi módon állott elő a legtöbb értelmetlen szó és kifejezés az efféle maradványokban.

***) Eszrény = tarisznya.

1) Pecsinye = szalonnabőr. A pecsenye = sült

Mise-mondó ruha
 Drágalátos rostja *)
 Mi abroszunk vóna.
 Dicséértessék a Jézus neve.

Kelete, divatja e versnek a fársáng elején van, — mi egyszersmind a disznóölés szokott ideje is. Három, négy, sokszor több ember is megindul ilyenkor egy bandában s járják a falut, sőt a szomszéd falvakat is. Ezen verses mondókát a gyermeki játék-versek egyhangú dallamához hasonló, félig ének-félig beszéd-hangon mondják el, s előadásukat néha hegedű czinczogtatással is kísérik. A négy utolsó sort csupán a róm. katolikusok mondják.

E regének jutalma — ha jókor érkeznek máj is, ha pedig csak 5—6 nappal az olés után, — egy darab szalonna. Erre vonatkozik a vers egy pár sora.

A *haj rege rajta!* sor betüröl betüre így hangzik.

SZ. Á.

Pár óra Róma katakombáiban. A világ e legóriásabb temetőjének érdekes leírását találjuk egy külföldi lapban, Schücking Lovin utazó tollából, ki folyó év tavaszán bolyongta azt be, s a látottakat következőleg írja le:

„A vezető bihornok s még néhány utazó társaságában lehaladva a keskeny, szűk lépcsőn, s viaszgyertyáinkat oda lent meggyújtogatva, neki indultunk a tekervényes, sötét földalatti folyosók tömkelegének. Utunk hol föl, hol le kanyargott; a felső boltozatot itt alig láthatók, s már amott meg kellett görnyednünk, hogy haladhassunk; e folyosók két oldalából mindenütt üres koporsóhelyek bámultak reánk, némelyik félig már betemetve, legnagyobb részök üresen, s csak alig néhányon áll sértetlenül a márvány, vagy cserép tábla, melyre a benn nyugodottnak neve, vagy pár kegyes betű van vésvé, például D. M. (Deo Maximo) vagy XP. (Krisztus). Legelőbb egy boltozatos gömbölyű csarnokhoz vagy kápolnához jutottunk, melyet híhetőleg valamely gazdagabb család építtetett, családí sírboltul. Még épen vannak meg benne a fal, a terítők, a takarók, fostményei, melyek világos tanujelei, hogy időszámításunk második vagy harmadik századából vették eredetöket. Többnyire jelképes jeleneteket ábrázolnak. Itt egy hajó, melyből egy embert ki akarnak dobni — lent már óriás szörny várja, hogy elnyelje; de a távolabbi vizparton sértetlenül nyugszik Jónás a tőklevél árnyékában; a feltámadás jelképe. A hajó árbocán felyül a vitorla rúd derékszögbe van állítva, hogy így keresztet alkosson, mert ezt mindig így rejték el egy-egy horgony, egy épületfa, vagy árboc alakjába. Amott egy hal, mely átlát-

*) Rost = rojt.

azó kosárban kenyeret, s egy üveghordó veres bort visz. A Krisztus leginkább pásztor alakban van festve. — Mind e symbolikus kép azért volt így, hogy az üldözött keresztyének elkerülhessék a rómaiak gúnyjait, kik minden módon igyekeztek nevetségessé tenni a szerintök csúfos halálra ítelt gonosztevő tisztelőit. Így, egy graphit foliráson, mit a hajdani császári katonai lakban találtak, valami ákombák rajzon számárfejú ember volt keresztre feszítve, s alatta e szavak: „Alexamenos imádja az Istent.“

E magán hypogaea megtekintése után ismét folytatott utunkat a sötét, siket labyrinthban. Tudós vezetőnk, ki e tekervények közt már egész biztossággal tájékozta magát, fáradhatatlan volt a mutogatás-, utasítás-, és magyarázatban. Ha egy-egy foliratot találtunk, segített annak elolvasásában, bár ez, mint föntebb érintém, ritkán történt, a feliratos táblák nagyobbrészt hiányozván a *loculusok* (nyughelyek) végéről. Eddigelé ily feliratot tizenegy ezret ismernek; egy kétezernyi gyűjtemény a vaticanbeli galeria lapidariában van befalazva, egy másik, talán még több feliratot magában foglaló s kritikailag rendezett és kiegészített gyűjtemény pedig a laterani palota falait díszesíti. Idejökre nézve a legrégebbs 108, a legutolsó 408-ból való, időszámításunk éveit szerint, s azonkívül a legutolsó adat, hogy a katakombákban még temettek, 454-ből maradt fenn. E háromszáz évnvi foliratokat két osztályba szokták sorozni: 250 előtti, és 250 utániakra. Az előbbieken a meghalt nevén kívül alig van egy két szó: egy-egy keresztyénies „In pace“, vagy „Mortuus in pace“ s aztán egy galamb a béke olajágával, vagy a győzelem jelével — ennyi mindössze a feliratok tartalma. De már 250 után kezdenek kimerítőbbek lenni, s az elhalt után érzett fájdalom kifejezést nyer rajtok; körülményesen leírják, hogy ki kesereg még a földön a megboldogult után, sőt a negyedik században egész általánossá válik a szenteknek ajánlás s ezek segítségül hívása: „Könyörögjön nyugalmáért szent Laurentius“ — vagy: „Ajánlom neked, szent Crescentius, a leányomat, nyugodjék békén, s könyörögjön értem.“

Feltűnő, hogy a sok ezernyi *loculus* mind üres; alig némelyikben látni egy-egy koponya vagy karesont darabot, s ezen is látszik, hogy csak úgy ott felejték. E körülmény magyarázata abban van, hogy e katakombákat még a kilenczodik s tizedik században felnyitogatták, s az ott nyugvó martyrok (természetesen martyr volt minden ott nyugvó) csontjait elhordták ereklyének szerte a világba. A Pantheonba, melyet Máriának s a martyroknak szenteltek, huszonnyolcz szekér ereklyét szállítottak, s az oltár alá eltemették. Ezenkívül mind azon pusztítások, melyeket Róma a középkorban kiállott, egyszersmind a katakombákat is érték, s a hely, széthányás, betemetés következtében a későbbi nemzedéknél egészen feledésbe ment, úgyhogy csak a XVI-dik században fe-

dezték föl újra. De e felfedezés mindössze abban állott, hogy „tudtak róla.“ Senki se kutatta, senki se gondolt vele, s ha leszállott is belé néha-néha egy-egy utazó, inkább kíváncsiságból tette. Csak újabb időkben kezdék el tudományos megvizsgálását Marchi és Rossi. A jelenlegi ásatásokra az „*Archaeologia Sacra*“ ügyel föl.

Eredetére nézve e katakombáknak szétágaznak a vélemények. Némelyek a keresztyénségnél sokkal előbbi korban keresik azt, s úgy vélik, hogy köbánya lehetett e hely, míg a keresztyének temetkezési helyül s az üldözések ellen asylynul nem kezdtek használni, mások pedig, s ezek közt a mi nagytudományu vezetőnk is, határozottan a keresztyének munkájának tartják az egész nagy-szerű művet. Lassanként ásták tovább-tovább, a mint halottaik száma szaporodott, mondá a bibornok, s valamint a pogány rómaiaknak egész testületeik voltak a temetések elvégzésére, lehetett a keresztyéneknek is, kik közt szintén sok gazdag és tekintélyes polgár volt, valami olyan személyzetük, melyre e katakombák ásását bízták. Sőt, folytatá, hogy ilyen *fossores* náluk is voltak, gyakori nyoma van a sírokon, a hol sokszor látni ily alakokat kivésve, vállaikon éles rögvágóval. A pogányok, ha tudtak is e munkákról, nem akadályozták, mert Rómában sérthetlen volt az egyéni tulajdon, s a keresztyén hitre tért római polgár tehetett saját földjein a mit akart. E szép elv csak a keserű üldözés, a lázadások, s a csöcselék boszújának kitörésekor dőlt le, s ilyenkor az üldözöttek százként menekülve és szorulva össze a katakombákban, vagy lemészároltattak, vagy az éhhalálnak estek áldozatul.

Végre három órai helyongás után elhagyók ez óriás koporsót, s kijöttünk a felvilágra. A Vigne tetejéről még egyszer végig mértük szemecnkkel a halomcsoportot, mely alatt a katakombák elvonnulnak. Ep' annyira nyúlnak ezek minden irányban, a mennyire a föld geologiai természetü on-gedi.“

V E G Y E S.

— A közelebb lefolyt hét gazdag volt akadémiai ülésekben. Jun. 10-ére az elnök gróf ösz-szes ülést hivatott, melyre a tagok szép számmal megjelenvén, ő mlga előadá válaszá az akadémia hozzá intézett azon kérelmére, hogy az aug. 19-dikére elnökileg kitiizni szándékolt köz-ülés későbbre, jelesül nov. 3-ára, mely egyszersmind az akadémia alapításának, a Széchenyi István által kimondott „légyen“ igénc, 40 éves évfordulója, halasztassék el. Ő mlga kifejté okait, melyeknél fogva az akadémia kívánságához nem járulhat, s a felszólalók tekintélye, nagy száma s ellenokai daczára is megmaradt az augustusi határidő mellett. A vita nem volt minden keserűség nélkül, de mely, bizton hiszszük, el fog enyészni, mihelyt az

akadémia értesülhet a titkos okokról is, melyek a grófot ez ellenállásra kényszerítették; az sem lehetetlen, hogy utóvégre mégis az akadémia kívánata fog teljesedni. — Ugyan ez összes ülésben a titkok egy a Nádasdy-jutalomra érkezett, de elkésett pályaművet jelente be, melyre nézve semmivel nem lévén bizonyítva, hogy a határnap (május utolsó vasárnapja) elteltéig indíthatott volna útnak, egyszerűen elvetetett a pályázattól. Némely kisebb érdekű folyó tárgyak elintézése után az ülés eloszlott. — Hétfőn, jun. 12-én, d. e. 11 órákor az igazgató tanács ülése volt, melyben az elnök kifejtve ama rejtett okokat is, melyek a közülés napja iránt az akadémia ohajtásának oly határozott ellenzésére birták, meggyőzte a jelenlevőket, hogy igen ildomosan cselekedett. Jelenté azután, hogy a hg. Esterházy képtár (2000 mázsa) immár megérkezett, s ha lehetséges, a palota megnyitása alkalmával o képesarnok is meg lesz nyitandó. Végre az igazgató tanács részéről egy bizottság neveztetett ki, mely az akadémia hasonló célú bizottságával közösen, a megnyitási és közületi ünnepélyek programját kidolgozza, a vendő emlék-érem, s az ünnepélyre meghivandó testületek s magánosok megkeresése felől stb. gondoskodik, e végre a szükséges pénzösszeg is megszavaztatván. — Ugyanaz nap d. e. 5 órákor a phil. törv. és tört. tud. osztályok rendes ülése volt, melyen Purgstaller József r. és Henszlmann Imre l. tagok érkeztek; amaz „a tünemény és eszme közti viszonyt“ fejtegetvén, ez pedig jelentést tevő tudományos kirándulásáról, különösen az Osztrópatakán talált római régiségekről; továbbá fájdalmasan említvén föl a kassai régi híres dómnak ez is, hogy e városnak a XV-dik századtól fogva megvolt érdekes számadó könyveit legújabb időben elpusztították, úgy hogy alig lehetett belőlük megmenteni kettőt hármat a sajtósok kezéről. Ez és ehhez hasonló vandalizmus fölemlítése más tagok részéről az akademiát arra bírta, hogy ujlag sürgesse országos tekintélyű conservatorok felállítását a m. kir. helytartó tanácsnál. Még egy pár — részint terjedelmes — bírálat lett volna felolvasandó, de az idő késő lévén, máskorra halasztott.

* Bárány József lapja, „Politikai hetilap“ czimvel, július elején csakugyan megindul. Szerkesztője Keleti Károly lesz.

* Az Esterházy-képtár már megérkezett Pestre.

* A pestbudai zenodo országos ünnepély rendező bizottmánya nevében, az elnök b. Orczy Béla felhívja a magyarországi dalegyleteket a részvevésre. Az ünnepély vezényletét — mint írja — Liszt a legkészebben elfogadta. Az előadandó énekművek következők lesznek: 1. Erkel Ferencz „Kölcsy himnusza“, 2. Liszt Ferencz „Harczi dalai“, 3. Mosonyi Mihálynak, Balog Zoltán „Ehresztő“ czimű költeményére ez alkalomra szer-

zett férfikara. 4. Mendelssohn „A művészekhez“ írt férfikara. — A részt venni ohajtó dalegyleteket folkéri, hogy Kurcz János ügyvéd urat, a zenede jegyzőjét, tudósíták a következőkről: 1. Mint testület akarnak-e részt venni? 2. Hány, és mily hangú taggal? 3. Mikor érkeznek Pestre?

* A debreczeni szintügy egyet f. hó 5-dikén közgyűlést tartott, 85 tagja, 731 ft 44 kr. tőkeösszege van. Elhatározták, hogy a debreczeni állandó színház megnyitásának ünnepére egy alkalomszerű színműre pályázat hirdettessek.

* Balázs Sándor derék beszélyírónk „Bojtorján“ czimű humoristikus lapot indít meg júliusban. — A „Füles bagoly“ pedig ugyane kkor megsziinik.

* Az akadémia titoknoki hivatala jelenti, hogy „A hölgy születése és élete“ czimű elbeszélő költemény, mely a Nádasdy-jutalomra pályázott volna, mint elkésett, nem vétetett föl a pályázó művek közzé.

* A „Felvidék“ szerkesztősége négy pályázatot hirdet, összesen 20 arany összeget, azon négy legjobb műre, mely lapjának július-decemberi folyamában meg fog jelenni. Kettő gazdasági értekezésre, a harmadik beszélyre (8 arany) s negyedik egy 24—48 soros költeményre (3 arany) van hirdetve. — Minden beküldött mű közöltetni fog (no hiszen!) s a pályázat eredményét január 4-dikén közli a lap.

* A nemzeti színház igazgatósága meghozatta Meyerbeer „Afrikai nő“-jének partitúráját, s színrehozatalára buzgón készülnek. E miatt, e készületek nagyon igénybe vévén az erőket, Wagner „Lohengrin“-jet egy időre félreteszik.

* A „Győri közlöny“ szerkesztését Csukásy József veszi át.

* A színház előadások fénypontját még folyvást Artót Desirée kisasszony vendégjátékai teszik. Kedden lépett föl utolszor „Traviatá“-ban*), mely mindenestre legjobb szerepei közé tartozik a jeles művésznőnek.

* A jövő hó elsejével beálló színházi szünetidők alatt nemzeti színházunk tagjai több társulatot képezve járják be a vidéket. Szigheti nagy társaságán kivül vendég szerepelni fognak: Tóth József Máramaros Szigeten, Balázsó, Bognár Vilma asszony Szatmáron, M. Szigeten, s később Erdélyben; ezenkívül egy négy fiatal zenészből alakult quartett is fog körutat tenni, egészen új, magyar művekre Allaga Géza által szerzett quar-

*) Magyarul, a színlapok szerint „Tördető“: így, egyszerűen írva. Miféle csuda ez? Még megérjük, hogy így írunk: „A húgom eltévedt az erdőben“ — „Kati elesett az utcán“ — Az angol nem adná sokért, hogy részeseülőt, mellékneveit nem kell a különböző nemekhez alkalmaznia, nagy előnynek tekinti a többi nyugati nyelvekkel szemben, mi pedig, erővel be akarjuk nyelvünkbe erőszakolni, ha valahol egy-egy nőnemű kifejezést találunk.

tettekkel. Szóval itt hagyja Thalia Pestet, hogy meglátogassa a hegyek és erdők nympháit.

* Napoleon ajaccioi szobráról, melynek leplezésénél Napoleon herczeg ama nagy hatást okozott beszédet tartá, olvastuk, hogy mind a fel-fogás nagyszerűségére, mind a kivitelre nézve kitűnően sikerült mű. A corsicai granit-talapatzon öt nagy bronz szobor áll; középen lóháton első Napoleon, környezve gyalog levő testvéreitől, kik mindnyájan római császári jelmezekben vannak. Az emlék a Place du Diamant-on áll, közel a tengerparthoz, s gyönyörű kilátás van környékéről a sziget hegyei felé. Az egész tervet Violett-le-Duc francia építész készítette.

* Jó néha a lapok hirdetésébe belétekinteni. Nagyon mulatságos dolgokat találhatni bennük. Így közelebb egy nagy lapunk hirdetései közt, a hol egy asszonyosság van lefestve félig fekete, félig igéző felhérésgil arczczal, szóról szóra ezt olvassuk: A híres Pompadour asszonynak, XV. Lajos udvaránál, egy szépségszere volt, mely a világ előtt titokban maradt, s mely által magának a fiatal színt, azaz a bőrnek tüde szépségét és simaságát, egész előrehaladt koráig biztosította. Ezen recept később egy főnemesi családhoz került, melynek szép arczzsine még ma is általában csodáltatik. Rix orvosnak sikerült ezen mostanáig legnagyobb titokban tartott receptet birtokába venni, hogy ez az egész világ előnyére megszerezhető legyen. Ezen felülmulhatlan arczkenőcs eredménye meghalad minden várakozást, melyről a sokoldalú bizonyítványok szíves megtekintés végett mindenkinek előterjeszetenek. És ugyanitt még több világboldogító „gyakorlati találmány” is kapható, u. m.: angol svuks, féregpor, tyukszemszer, dióolaj, villanyos fogkefe, párisi ragasz stb. stb. Igen ajánlatos dolgok.

* A lipceai „Európá”-ban olvassuk, hogy Greguss Ágostnak a „Balladáról” irt értekezése, s vele együtt egy gyűjtemény magyar népballada közelebb meg fog jelenni, Aigner által fordítva, Stuttgartban.

* Az „Afrikai nő” eddigi előadásai Párisban egyre-másra 12,000 frankot jövedelmeztek esténként. Ilyen opera kellene nekünk, mely ennyit jövedelmezne színházunknak esténként – vagy három héten át.

* Egy berlini színházigazgató, Wallner, olyan szerződésre lépett Offenbach-, a híres operettíróval, hogy ez utóbbi kötelezte magát, évenkénti 3000 frank tiszteletdíjért, minden ezután irandó operettjét Wallnernek ajánlani föl legelőször, megvétel és színrehozatal végett. Csak ha ez nem akarja megvenni, akkor adhatja másnak.

* Az angol királynő megboldogult férje, Albert herczeg, emlékére emelendő nemzeti monumentum elmunkálatai nagyban folynak. Már az óriási bódé, mely alatt a munkálatokat végzik, fennáll a londoni Hydepark közepén. Az emlékosz-

lop talapatján egész sereg szobor-csoport fog diszelegni. E talapatnak egy-egy oldala 56 láb hosszú, s az egészen, négy mezőre osztva, a világ legnevezetesebb embereinek hat láb magas márványszobrai lesznek szétszórva. A déli oldalt a zene és költészet, a keletit a festészet fogja elfoglalni: ezeknek kivitele Arnustead szobrászra van bízva, kinek mintegy nyolczvan szoborról kell gondoskodni. A déli oldal allegorikai csoportjában Homer áll a közepén, kezében lant; körülte csoportoznak Anglia-, Olasz-, Német-, Franciaország kitünő költői és zenészei, Shakespeare, Milton, Chaucer, Dante, Goethe, Racine, Bach, Händel, Mendelssohn stb. A keleti oldal középpontján Rafael fog állni, kezében egy festvény-vázlattal, körülte Michel Angelo, Leonardo da Vinci, Tizian, Murillo, Delacroix, Rubens stb. Az északi oldal az építészet, a nyugati a szobrászat jelesein van szánva, s ezeknek szobrait Philipps készíteni.

* Az ifju bajor király megint új és nagy jelét adta a jövő zenéje iránti elragadtatásának. Ugyanis felszólította München legelső festészeit 72 carton készítésére, melyek egyes jelene-teket ábrázoljanak a „Repülő hollandi”, „Tanuhäuser”, „A Nibelungok”, „Tristan és Isolde” s még néhány más dalműből. A cartonok 5 láb magasak lesznek, s később sokszorosítani is fogja őket Albert müncheni photograph. Szóval Wagner a dicsőség tetőpontján áll Bajorországban.

* A „Revue des deux Mondes” alapítója, báró Bonnaire Felix, a napokban Párisban meghalt.

* A renaissance és rococo nyomait a régi római irodalomban is igyekszik most egy német professor, M. Hertz, fölhalálni. Amazt Nerva és Trajan, Quintilian és az ifjabb Plinius korában keresi, mikor általában igyekeztek visszatérni a cicerói irány classica formájához; ezt Hadrian és Antonin idejében. Az ő könyvtárak porából előszedték a régi írókat, olvasták, táplálták velök az ifjúságot, kivonatokat, aranymondákat böngésztek belőlük. Ha e kincseket valaki megszerezte, s aztán elsajátította némileg az irány, a rhetorika külső formáját, készen volt reá, hogy íróvá legyen. Onálló gondolkozásról szó sem volt: kiki felcziczozta saját trivialis gondolatait némi lopott ékes-séggel, befoltozta rongyos ruháit a régi irodalom palástjából elesipkedett darabokkal, s ha aztán egy kis szerencséje és kellő mérvű tolokodási talentuma volt, szellemi erejének minden megfeszítése nélkül könnyen nevezetes ember lehetett. Nem ugyanaz volt-e ez, kérdi Hertz, a mit később nálunk, Franciaországban stb. találunk?

— Mai számunkkal veszi a t. olvasó a Koszorú utolsó mellékletét, *Berzsenyi Dániel* költőnk arczképét. Sajnáljuk, hogy ez érdekes képcsarnokot tovább ezuttal nem lehetett folytatnunk.

UJ KÖNYVEK.

MATHEMATIKAI ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK, vonatkozólag a hazai viszonyokra. Kiadja a magyar tud. akadémia math. és term. tudományi állandó bizottsága. Szerkeszti Szabó József. III. kötet. N8r. XXVI és 444 l. több táblával. Ára 3 ft 50 kr. (Eggenberger, Pest.)

A KÖZÉPKORI MAGYAR FESTÉSZET EMLÉKEIBŐL. *A szepesóraljai XIV. századbeli történelmi falsfestmény.* A m. t. akadémia XXII-dik ünnepélyes közülésében, jan. 23. 1864. előadta Ipolyi Arnold m. akad. r. tag. (A M. T. AKDÉMIA ÉVKÖNYVEI. XI ik kötet. III. darab.) 4r. 19 l. (Eggenberger, Pest.)

SÁROSPATAKI FÜZETEK. Protestans tudományos folyóirat. Szerkeszti és kiadja Erdélyi János. Uj folyam második éve. IV. és V. szállítmány. N8r. 281—477 l. — Ára egéaz éven 5 ft, postai küldéssel 6 ft.

A GIRONDIÁK TÖRTÉNETE. Irta Lamartine A. For-

dította Jénosi Ferencz. VI-ik kötet. K8r. 206 l. (Pfeifer, Pest.)

GARASOS ARISZTORACZIA. Regény. Irta Vas Gereben. I. II. rész. K8r. 162, 166 l. (MAGYAR EREDETI REGÉNYTÁR: 12 13 füzet.) (Hartleben, Pest.)

TARCSA és ÁSVÁNYVIZEI, természetes vegy. és gyógytani tekintetben. Ismerteti Bessédy Ede orvostudor és fűrdői orvos. K8r. 79 l. (Bertalauffy nyomd. Szombathely.)

AZ ÉLETBŐL. Beszélyek. Irta Bornemisza Bertalan. K8r. 200 l. Szerző tulajdona. (Bartaliits nyomd. Pest.)

TARTALOM.

A természet művészete. Brassai. — A betyár. — A művészet pongyolában. Bartalus I. — Este. Torkos L. — Medusa. — r. — Egy tiz napos királynő. Solymossy P. — Olaszországi levelek. Vilmos. — Népköltészet. Sz. Á. — Vegyes. — Uj könyvek. — Nyilt levelezés.

A t. cz. előfizetőkhez.

Körülményeim úgy alakultak, hogy a **Koszorú** szerkesztésére elegendő időt és gondot többé nem fordíthatván, e lapot a jelen félév lefolytával meg kell szüntetnem.

E szerint *juliusra* már nem fogadhatok el előfizetést.

Az *egész éves*, s általában minden, *júniuson túlterjedő* előfizetések főlöszleg részei, valamint a *julius-decemberre* már beküldött előfizetések, az illető nevekre s helyekre czimezve, készpénzben és bérmentve, június 1 ső napján mind postára tétettek. Ha valaki a maga illetményét a rendes posta idő alatt meg nem kapná, méltóztassék azonnal reclamálni, hogy én is a postán utána nézhessek; különben az *elkéselt* reclamatiókat csak annyiban vehetem tekintetbe, a mennyiben magam a postahivatal részéről még kárpótlást nyerhetek.

Fogadják minden rendű t. előfizetőim az eddigi pártolásért forró köszönetemet. Pesten, jún. 3-kán, 1865.

Arany János,
a Koszorú szerkesztője
és kiadója.

Értesítés.

Lapunk jelen 1865-ik évi folyamából még több teljes példánnyal szolgálhatnánk, ha valaki ezek közül birni óhajtana.

Az 1863 és 1864-dik évfolyamnak csak második feléből maradt néhány teljes példányunk: azokat is a közönség rendelkezésére tartjuk.

Egyes példányokkal mind az öt félévről szivesen szolgálunk, a mennyiben teljes példányok csonkítása nélkül történhetik.

A szerkesztőség.

Arany János felelős szerkesztő és kiadó.

Pest, 1865. Nyomatott Emich Gusztáv magy. akad. nyomdásznál.

Melléklet: Előfizetési felhívás a „Fővárosi Lapokra.”